

Լ. Զ. ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՅԱԿՈԲԱՅ ՍՐՃԵՑԻՈՅ «ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՅՆ ԴԱՆԻԵԼԻ ԳԱԼԱՇԱՑԻՈՅ»

Ըստ վարքի տվյալների՝ Դանիելը եղել է մի անձնուրաց ճգնավոր, ողջ կյանքն անց է կացրել զրկանքների մեջ և մահկանացուն կնքել 439 թ. մայիսի 2-ին: Գալաշացի մականունը նրան տրվել է իր ճգնակեցության վայրի՝ Գալաշ լեռան անունով, որը գտնվում է Մարդինի մոտակայքում:

Եթե իսկապես Դանիելի վարքը պատկանում է Հակոբ Սրճեցու (մահ. 521 թ.) գրչին, որ տարակուսելի է, թեև աղբյուրները միաբերան դա են վկայում, ապա այն պետք է ստեղծված լինի 5-րդ դարի վերջում կամ 6-րդ դարի սկզբում: Ասորերեն սկզբնագիրն առայժմ հրատարակված չէ*. հայտնի է նրա հինգ ընդօրինակություն՝ Փարիզի Ազգային գրադարանի syr. 235 (էջ 160բ—175ա), Մարդինի ուղղափառների գրադարանի № 259.3 և 273 (էջ 140ա—158բ), Դամասկոսի պատրիարքարանի № 9/8 (§ 21, էջ 7բ—§ 22, էջ 6բ) և № 12/17 (էջ 98բ—102բ)**:

Հայերեն թարգմանությունը կատարվել է 1651 թվականին Ամիդում Սարգիս եպիսկոպոսի կողմից: Դժբախտաբար բնագրին կցված հիշատակարանը լույս չի տալիս թարգմանչի ինքնության վրա: Թեև գալթակղիչ, բայց դժվար է նրան նույնացնել Վարդան Բաղիշեցու աշակերտներից մեկի՝ Սարգիս Ամդեցու*** հետ, քանի որ 1654 թվականին ընդօրինակված մի ձեռագրում վերջինս իրեն կոչում է աբեղա. «Գրեալ եղև շահաւէտ գիրս ... ի

* Վարքի բովանդակության համառոտ վերադրությունը տե՛ս F. Nau, *Hagiographie syriaque*, „Revue de l'Orient Chrétien“, t. XV. Paris, 1910, p. 60—62. որի լուսապատճենը սիրահոմար կերպով մեզ ուղարկեց ֆրանսաճալ պատմաբան Ժիրայր Տևուլյանը:

** S. A. Vööbus, *Handschriftliche Überlieferung der Memre-Dichtung des Ja'qōb von Serūg*, Bd. I, Sammlungen: Die Handschriften, „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium“ 344, Subs. 39, Louvain, 1973. p. 29.

*** Սարգիս Ամդեցու մասին մանրամասն տե՛ս Լ. Ն. Ակիմյան, Բաղիշի դպրոցը, Վիեննա, 1952, էջ 233—236, 318—320:

թվն .ոճգ. ձեռք սարգիս արեղայի և սր կրնաւորի ի լշտկ հգյ իւրյ և ծնողց՝ վղնիւն, սուրաճում և եղբօրն գաւրիւն և հգր եղբօրն վրդն արեղայի, որ ճըշ-տագրեաց»****:

Վարքի հայերեն թարգմանությունը մեզ է հասել միակ ընդօրինակությամբ, որը գրավում է Մաշտոցի անվ. Մատենադարանի № 2270 ձեռագրի 140ա—168բ էջերը: Ձեռագիրը զանազան նյութերի ժողովածու է, ընդօրինակված ժԷ դարում ոմն Սարգիս գրչի կողմից****: Վերջինս թողել է հետևյալ համառոտ հիշատակարանը. «Ով հայրք իմ և եղբայրք, երես յանկեալ աղաչեմ զձեզ, յորժամ լընթողնուք, մեկ հայր մեղայով յիշեցէք անարժան սարգիսն և զծնողքն՝ տունաւագն և զըմբողքն: Եւ որք ողորմիսն ասէք ամէն, քս ամ զձեր մեղքն չյիշէ ի միսանգամ գալստեանդ, ամէն» (էջ 10ա): Նույն հիշատակարանը աննշան տարընթերցվածներով կրկնված է նաև 14ա, 17ա, 25բ, 30ա, 35ա, 42բ, 48ա, 114ա, 123ա, 132ա, 168բ—169ա էջերում: Անունների համընկնումը գուցե առիթ կարող է տալ մտածելու Սարգիս թարգմանչի և Սարգիս գրչի նույնության հնարավորության մասին: Սակայն դա պետք է բացատել, քանի որ բազմաթիվ իմաստային աղավաղումներն ու բառերի բացթողումները ցույց են տալիս, որ սույն ընդօրինակությունը թարգմանչի ինքնագիրը չի կարող լինել:

Դանիելի վարքի հայերեն թարգմանությունը հետաքրքրություն է ներկայացնում նախ և առաջ որպէս գրական-մշակութային երևույթ: Մինչ այժմ բանասիրությանը հայտնի էր, որ ասորերենից հայերեն վերջին թարգմանությունները կատարվել են 13-րդ դարում: Ծնորդի խնդրո առարկա բնագրի՝ հնչ-ասորական գրական հարաբերությունների պատմությունը երկարաձգվում է շուրջ 400 տարով: Վարքն արժանի է ուշադրության նաև ժԷ դարի գրական հայերենի ուսումնասիրման տեսակետից, եթե նկատի ունենանք հատկապէս աշխարհաբարի տարրերի առատ ներթափանցման հանգամանքը: Այդ պատճառով սույն հրատարակության մեջ մենք պահպանել ենք ձեռագրի ուղղագրությունը, վերացնելով միայն բացահայտ գրչական վրիպումները: Միջամտել ենք նաև այն դեպքերում, երբ բառը կորցրած լինելով իր նախնական ձևը, կարող է թյուրիմացությունների տեղիք տալ, ինչպես՝ գրգռագգեստ (քրքրագգեստ), աստ (ազդ), երգ (երկ) և այլն:

Աստղանիշ կրող թվերը բնագրի վերջում գետեղված պատմա-բանասիրական ծանոթագրությունների համարներն են, իսկ մյուսները վերաբերում են տողատակի բնագրական նշումներին:

140ա Անուն Աստուծոյ Յիսուսի Քրիստոսի ակն ունիմ զապացեալ բանս Դանիէլի և սբանչելիսն զոր արար, ի պատմել և թարքմանել Յակոբայ հայրապետէ Սըրունեցոյ

Արհնեալ է Աստուած յամենայն ժամ: Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուածն ամենայնի հրամայէ մեզ, թէ «Յամենայն յաւոր մի՛ պակասեցի՝ հաւնել զարհնութիւն ի բերանոյ ձերմէ»¹: Յամենայն ժամ, որ // լինիք մասնակից և պատկանից ընդ սրբոյն, խաւսք առաքելական², յոր յառաջմէ քարոզած են մարդիք, թէ որպէս

**** Մաշտոցի անվ. Մատենադարան, ձև. № 1764, էջ 389բ:

**** Ձեռագրի նկարագրությունը տե՛ս Օ. Եզանյան, Ա. Զեյթունյան, Փ. Անթաբյան, Ցուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, Երևան, հատ. 1, 1965, էջ 761—762:

¹ պակասեցի:

² առակելական:

առաքելական գործ գործնաց սքանչելագործ սուրբ ճգնաւորն Դանիէլ, վասն աստուածային և առաքելական գործոյն³:

Եւ էր սուրբն Դանիէլ ի Միջագետս Ասորոց ի յերկրէն յԱմբայ, որ յաժմ անուանեալ կոչի Տիգրանակերտ⁴, և ինքն մեծատան առն որդի և անուանի: Եւ յոյժ վառեալ էր ի սէրն աստուածային, և ելեալ երթայր զաղտաբար ար ըստ արէ ի լեւոն, և ծածկաբար աղօթէր զտիւ և զգիշեր անդադար ծնորադրութեամբ: Կայր դառնապէս և հառաչմամբ սրտիւ արտասուս հեղոյր որպէս զաղբիւր: Զկուրծան բաղէր և զզուխըն կոսիէր և զամենաց մարմինն չարչարէր անուանելի տանջանաւք, և աղաթէր անհանգիստ: Եւ էր յայն լեւոն մօտ ի յԱնշֆրին⁵ գեղին⁶ ի⁷ բնակութիւն իւր հայրեանական: Եւ սուրբն աղաթաւէր էր և արբաւէր, աղբաւաւէր և աստուածաւէր, ողորմած էր և գթած, բարեւէր և բարեւեալի:

111^ա Եւ էր սուրբն Դանիէլ // ի տիս հասակի և չափու ամաց հնգետասից, և ինքն միամար էր հարն և մարըն իւրոյ: Կամեցան հայրն և մայրն իւր յամուսնացուցանել զսուրբն Դանիէլ: Եւ սուրբն չիմացաւ զամուսնութիւնն իւր, զցազ և զցերեկ արտասուէր դառնապէս և աղաղակէր, և բախէր⁸ զկուրծն, փետէր զհերսն և զմորումն, հարկանէր զճօտսըն: Եւ հեղոյր զարտասուս և աղաչէր պաղատէր, և այնպէս հառաչանաւք հայցէր և ասէր. «Տէր իմ և Աստուած իմ, մի՛ կատարեսցես զիմնիւր ծնողացս իմ յայսմ իրաց, այլ անցոյ զինն»: Եւ եկեալ ազգականքն և քաղաքակիցքն, ողորմանաւք և ըսպառնալեաւք, կամաւ և ակամայ եղին պսակ և ամուսնացուցին զնայ: Եւ նայ վասն ամաթախածութեան իւրոյ և խոնարհութեան ոչ դարձոյց զհրաման հարն և մարն, այլ յետ⁹ զանձն իւր և համբերեաց զամուսնութեան: Եւ սուրբն Դանիէլ և նա ելանէր ամենայն ժամ ի յերինն և այլ առսել աղաթէր, լայր և արտասուէր, պաղատէր և աղաղակէր ասելով. «Տէր Աստուած ամենայնի, մի՛ կատարեսցես զայս անցաւոր մարմնական սէրն, // այլ արժանի արասցես զհոգեւոր ուրախութիւն, զոր պատրաստեալ ես արդարոց»: Եւ զայս ասելով յամենայն ժամ արտասուէր և լայր անդադար:

Եւ հրամանան Աստուծոյ ելեալ Մարուգէ¹⁰ ճգնաւորն ի հիւսուսային կողմանէս և ընդ հարաւոյ գնայր: Եւ երկնոյացաւ արն, զնայ ի գիւղն և յօթեցաւ ի տունն սրբոյն Դանիէլի: Եւ ի մտանել սուրբ ճգնաւորին Մարուգէին կտես սուրբն Դանիէլ, ցնձացաւ և ուրախացաւ յոյժ վասն տեղեանն ճգնաւորին: Եւ ասաց սուրբն Դանիէլ ընդ սրբոյն Մարուգէի. «Բարի եկիր սուրբ հայր, Աստուած ատաբաց զքեզ վասն իմ, զի եկ եղիցուք որդի և հայր հետ միմեանց»: Եւ եղև այսպէս: Եւ սուրբն Դանիէլ պատմեաց զանցս, զոր անցին ընդ ինքեան վասն պատճառի ամուսնութեան, և զամենայն ինչ խոտովանեաց ճմայ կարգաւորաբար: Եւ դարձեալ անկեալ առ ոտն սրբոյն, լայր դառնապէս և արտասուէր և ասէր. «Ով սուրբոյ Աստուծոյ, ազատեա՛յ զիս այս մեղաւոր և սուտ աշխարհէս», ազատեալ աղաղակէր, պաղատէր և կողկողէր // ասելով:

142^ա Եւ էր ամիսն յունվար: Եւ եղևն միախառս և միախորհուրդ և եկեալ գնային: Եւ իմացան հայր և մայրն իւր, լացին և արտասուէին զորդին իրեանց՝ զսուրբն Դանիէլ: Եւ ի գիրկս արկեալ արտասուաթոտ աշօք համբուրէին զերեսն և չտային թոյլ, որ գնայր, այլ ընդ երեսն որոյ իրեանց կաքաւէին և վիճէին և ողբս տեսալ երգէին այսպէս. «Ով սիրելի որդեակ մեր, ո՞րպէս որոշիս ի ծնողաց, զի ոչ թողունք զքեզ: Ով [ոյս]⁷ աչաց մեր և սիրտ ուրախութեան մեր և ցնձութիւն, զի՞նչ տոնիցես զերեակ ծնողք քո, առ ո՞վ երթիցեմք և մխիթարիցիմք»: Եւ սուրբ ճգնաւորն Մարուգէ եթող, և սուրբն Դանիէլ անկեալ առ ոտն սուրբ ճգնաւորին և ասէր. «Ով սուրբ հայր, ի սէրն Քրիստոսի մի՛ թողոյր զիս միայն և զնայ», և զարտասուսն հեղոյր որպէս զաղբիւր:

Եւ սուրբն [Մարուգէ կայր ընդ սրբոյն]⁸ Դանիէլի է՝ (7) ար և յուսուցանէր ճմայ զբանս աստուածային գրոցն՝ զինն և զնոր կտակարանացն, և յետ է՝ (7) ատուրցն եկեալ գնայր: Սուրբն Մարուգէ ուխտ եղ ընդ սրբոյն Դանիէլի. «Անայ այժմ

³ ճախարհաւորութիւնն աղաւաղումն է. հաւանաբար բառեր են ընկել.

⁴ և:

⁵ քաղէր:

⁶ հետ:

⁷ չիք:

⁸ Այստեղ բառեր են բացթողում. վերականգնում եմ ենթադրաբար:

142բ ևս գնամ, յորժամ որ անդրեմ դառնայցեմ կրկին անգամ // առ քեզ: Եւ զայս ասացեալ էլ: Ընդ գնալն սրբոյն Մարուգէին տրտմեցաւ սուրբն Դանիէլ զցայգ և զցերեզ մեծաւ տրտմութեամբ, քանզի վստեալ էր ի սէրն Քրիստոսի և կայր տարակուսեալ, եթէ զհարդ եղև սուրբ հայրն Մարուգէ, որ ոչ եկ որպէս և խոստացաւ և պայման եղ:

Եւ մինչ ի յայս տրտմութեան մէջ կայր սուրբն Դանիէլ, այս արար նմայ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ի ձեռն ճգնաւորին միոյ: Յաւուր միոյ ի յերեկոյի ժամուն, որ նսեմացեալ էր արն, սուրբն Պարսամ⁹ ճգնաւորն ելանէր յարևելեան կողմանէ և ընդ յարևմուտս գնայր: Ելին ընդ առաջ սրբոյն Պարսամայ ճգնաւորին ամենայն մարդիք և զեղականք, և սուրբն Դանիէլ ընդ նոսալ երթայր: Եւ ի տեսանելն սուրբ ճգնաւորն Պարսամ զսուրբն Դանիէլ, հպեցաւ ընդ երեսն և ասէ ի յոր ամենայն քաղմութեանց մարդկան. «Լուարուք ինձ հայրք և եղբայրք, տեսանեմ ես, զի ամենայն ժամ շնորհըն Աստուծոյ իբրև զլուս փայլէ և փայլատակէ ի վերայ սորայ իբրև զճառագայթս արեգական»: Եւ դարձ/եալ ևս կրկին անգամ ասէր մարգարեաբար. «Տեսանեմ և ես, զի քաղում շնորհս երևի ի վերայ սրբոյն այս, այլ և ի նշխարաց սորին և ոսկերաց քաղում բժշկութիւն և փարատումն լինի ամենայն ցաւոց, հիւանդաց և ախտածեւոց⁹, բորոտաց¹⁰ և պիսակոտաց»: Եւ զայս ասացեալ մարգարեական յոգով սուրբն Պարսամ և այնու դարձեալ յետս, գնաց ի տեղի իւր: Եւ զեղականքն ամենայն զարմացեալ սքանչելեացն ընդ ասել քանին սրբոյն Պարսամայ, և ակն ունէին ամենեքեան տեսանել, թէ որպէս կատարի մարգարեութիւն սրբոյն, զոր ասաց: Եւ խնդութեամբ զարմանային ընդ միմեանս, թէ յերբ լինելոց է այս, և ի յոյս ակնկալութեան աղազաւ էին վասն սրբոյն Դանիէլի, թէ որպէս կամ զհարդ տեսանիցեն զնայ այնպէս սքանչելեալք, զոր ասացաւ ի վերոյ:

Եւ յետոյ հայրն և մայրն և ազգականքն սրբոյն Դանիէլի կամեցան հարսանիս առնել, և արարին պատրաստութիւն հարսանեաց որդոյն իրեանց: Եւ ելեալ կոչէին զազգականսն և զորացիսն, զսիրելիս և զքարեկամսն ի հարսանիսն: Եւ սուրբն վիճէր ընդ հարն իւրում // և ասէր այսպէս. «Ով հայր իմ, ընդէ՛ր կոչես զսոքայ ի հարսանիս իմոյ, մի՞թէ չես լուեալ և իմացեալ զքանն որպէս և զրեալ է ի սուրբ անտարանին, թէ «որ ժամ առնուցուս ճաշ կամ յընթրիս, մի՛ կոչէր զքարեկամս կամ զորացիսն քո, այլ կոչե՛ալ զկաղս և զկոյրս և զանթամալոյծս, զի նոքայ ոչ յունին հատուցանելոյ»⁶: Եւ սուրբն կոչէր զաղքատս ի հարսանիս: Եւ հայր ուրախանայր ուրախութեամբ մեծաւ ի վերայ որդոյ իւրոյ: Եւ սուրբն աղեկիզեալ¹¹ մորմոքէր ի սրտի իւրում և յայր և հառաչէր և սուք առնոյր ի վերայ անձին իւրոյ և ասէր ասելով այսպէս. «Ո Տէր, որովհետև որ ամուսնացուցին զիս, աղաչեմ և խնդրեմ ի քնն, մի՛ թողոր զիս ի ձեռաց քոց և մի՛ ապախտ առնէր զիս ի շնորհաց սրբոց: [Վ]ասն որոյ ամուսնացուցին զսուրբն, և ննջեաց ընդ կնոջն զԺամ ինչ, և դարձեալ ևս քան զես տազնապէր, վարանէր ի միտս և ի խորհուրդս, թէ՛ «որպէս լինիցիմ»:

144ա Եւ մինչ սուրբն Դանիէլ ի յայս խորհրդեան և տրտմութեան ի մէջի կայր վարանեալ և տարակուսեալ կենալք, ոչ ուտէր և ոչ լըմպէր, ոչ ցնծայր և ոչ ուրախանայր, միայն զփրկութիւն խնդրէր՝ և ողորմեցաւ նմայ Աստուած և գթացաւ ի նայ, զի տեսեալ զայնչափ հաւատս և զսէր, զոր ունէր առ ինքն, որպէս և աստուածահայր մարգարէն Դաւիթ ասէր՝ «և կամ երկիւղածաց իւրոց առնէ Տէր, աղաթից նոցա լսէ և կեցուցանէ զնոսայ»⁷, ծագեաց լուսն ողորմութեան իւրոյ իբրև զճառագայթս արեգական ի վերայ նորա: Եւ ի նոյն ատուրն ազդ եղև սրբոյն Մարուգէի ի տեսանելն երազոյ գիշերին և ասէ. «Ո՛ր է խոստումն քո, զոր խոստացաւ ընդ սրբոյն Դանիէլի»: Եւ սուրբն Մարուգէ զարթեալ ի քնոյ ի տեսելեան երազոյն զանի հարեալ, և այլ ոչ քնեաց¹²: Եւ լուսացաւ գիշերն այն, ելեալ փութանակի եկն դարձեալ առ սուրբն Դանիէլ: Եւ յորժամ տեսին զմիմեանս, յոյժ ուրախացան: Եւ սուրբն Մարուգէ խրատէր սուրբ Դանիէլ աստուածային զրոյն և պատուիրանացն, ժանտաւանդ

144բ զքանն անտարանին, որ ասէ. // «Եթէ որ սիրէ զհայր կամ զմայր կամ զեղբայր

⁹ ախտածեւոց:

¹⁰ բորոտաց:

¹¹ աղեկի լեալ:

¹² գնաց:

կամ զքոյրս կամ զուսոր¹³ կամ զդուսոր առաւել քան զիս, չէ իմ աշակերտ. եթէ¹⁴ որ¹⁵ առնուցու զիս իւր և եկեացէ զյնի իմ, նայ է իմ աշակերտ»⁸: Եւ այլ բազում գրոց վկայութիւն և խրատ տայր սրբոյն Դանիէլի և միսթարեր զինքն:

Եւ սուրբն Դանիէլ յայր և արտաւուէր և զարտասուսն իբրև զառու հոսէր անկեալ ի վերայ առաջի սրբոյն Մարուգէի, և հառաչէր, պաղատէր, աղաչէր և աղաղակէր ասելով. «Ով սուրբ հայր իմ, ո՞րպէս լինի, որ զերծիմ¹⁶ ի յայս մեղաւոր աշխարհէս»: Եւ սուրբն Մարուգէ հմարս իմացաւ վասն, և մտախորհ եղեալ, թէ որպէս արասցէ, առեալ զսուրբն Դանիէլ և ելին ի լեւոն, որ կոչի Տակիօշ¹⁷: Եւ առնէին խորհուրդ ընդ միմեանս թէ որպէս կեցցուք: Եւ յաղաթս¹⁷ կացին առ Տէր մինչև ի տունն իւր, և ինքն մտախորհ եղև, թէ որպէս առնիցէ զսուրբն Դանիէլ և գնասցէ այլ իմն տեղոջ: Եւ կանգնեցաւ¹⁸ յաղաթս առ Տէր Աստուած և ասէ. «Ոչ դադար//իմ ի տանջելոյ և չարչարելոյ զմարմին իմ մինչև յայցելութիւն արասցես ինձ»:

Եւ զայս ասելով հոսէր զարտասուսն ի յաշացն որպէս զառու սուրբն Մարուգէ:

Եւ յետ պահու միոյ կազմեցաւ¹⁷ սակաւ ինչ: Եւ յանկարծակի ի մէջ գիշերին երևեցաւ նմայ հրեշտակն ի տեղեան երազոյ և ասէ. «Մտաւ Բրիստոսի սուրբոյ Մարուգէ, զի՞ տխրեալ ես և տրտմեալ վասն մանկանց: Աստ հաճեցաւ Աստուած բնակիլ ի յերինս այս, զի ժառանգութիւն կրոնապաշտիցն պիտեալ է յերկիրս²⁰ այս: Եւ սուրբն Դանիէլ սրբեացէ և մաքրեացէ զերկիրս զայս և բուրեացէ հոտ անուշութեան²¹ ի յերկիրս այս»: Եւ յարձեալ եւ կրկին անգամ ասաց հրեշտակն զսուրբն Մարուգէ. «Եւ ես զայս գիտացիր սակս սրբոյն Դանիէլի, զի շինեացէ լեւոս այս վիմիս եկեղեցիս և կանգնեացէ տաճար ի վերայ վիմիս, և լինի բնակատուն ճգնաւորաց, զի սեփական լիցի»: Եւ զայս ասացեալ անյայտ եղև տեսիլն: Եւ զայս եւ յարձեալ գիտելի, զի կայր ի յերինն այն Դ (4) մեծ վեմ, որ նմանէր իբրև զդիւատուն: Եւ սուրբն եկաց յաղաթս, // և իսկոյն ոչ ինչ յարձաւ: Եւ յորժամ ետես զտեսիլն սուրբն Մարուգէ, զարթեաւ ի մէջ գիշերոյ ի յերազոյ քնոյ և կանգնեցաւ յաղաթս մինչ որ լուսացաւ²²: Եւ յետ լուսանալոյն եկեալ ի տանն²³ սուրբն Դանիէլ և գնաց ի յերինն մատ սուրբն Մարուգէ, և արարին խորհուրդ հետ միմեանց վասն գնալոյ ի յուրհայ: Եւ ելեալ գնացին:

Յատուր միում, մինչդեռ ի ճանապարհին էին ընդ գնալն իրեանց, ազդ²⁴ եղև ծնողաց սրբոյն Դանիէլի և իմացան, թէ Մարուգէ ճգնաւորն առեալ է զորդին իրեանց և գնացեալ: Եւ խորհուրդ արարեալ հայրն և մայրն սրբոյն, զի քերցնէ կապանաւորն զսուրբն Մարուգէ և դառն տանջանք չարաչար տանջեցնէ: Եւ առաքեաց հայրն սրբոյն Դանիէլի Դ (4) զինուորս՝ ձիաբ²⁵ բերել զԴանիէլ և զՄարուգէ: Եւ սուրբն ի ճանապարհին էին՝ նստեան: Եւ տեսեալ հոգով սուրբն Դանիէլ ի հեռատանէ զզինուորսն Բ (2) մղոմա հեռի, և ասաց ընդ սրբոյն Մարուգէին. «Ով սուրբ // հայր, եկ երթիցուք ի լեռնակողմն, զի ահայ եկին զինուորս ըմբռնել զմեզ»: Եւ ասաց սուրբն Մարուգէ. «Եկ կանգնեցուք յաղաթս և կանգնեցուք առ Տէր, զի նայ փրկեացէ զմեզ և ազատեացէ զմեզ ի ձեռաց անարիմացքս այսոցիկ»: Եւ յետ այսր կանգնեցան յաղաթս²⁶ առ Տէր: Եւ հառաչեաց սուրբն Մարուգէ ի խորոց սրտէ համբարձեալ բազկաւ և ասէ. «Տէր Աստուած ամենայնի, անհմարինն քեզ հմարաւոր է: Դու ամենայն յիւրաց կարող ես փրկել և կեցուցանել, որպէս շիջուցեր

¹³ զուսոր:

¹⁴ եթէ եթէ:

¹⁵ ոչ:

¹⁶ զմերծիմ:

¹⁷ աղաթս:

¹⁸ կանգնեցաւ:

¹⁹ ըստ երկնային, բառն աղաւաղուած է:

²⁰ երկիրս:

²¹ անուշեան:

²² լուսացաւ:

²³ ի տանն:

²⁴ աստ:

²⁵ միաբ:

²⁶ աղաթս:

գրոց հնոցին և գերիս մանկունսն ի հրոյն բռնութենէ ազատեցեր^{10*}: Եւ դարձեալ հրամանաւ քոյ զաշխ կուրացուցեր չարեացն և ազատեցեր զեղիայ մարգարէն ի ձեռաց նոցայ դու, Տէր: Աղաչեմք, պաղատեմք, հայցեմք և խնդրեմք ի քէն, ընկա՛լ զաղաչանս մեր և զխնդրութեամբս, և կուրացո՛յ զաշխ սոցայ, զի մի՛ տեսանիցեն զմեզ, զի յոյս մեր և ապաւեն և ազգական դու ես»^{11*}: Ջայս ասաց Մարութ, և նստան ի ճանապարհի:

116բ Եւ հրամանան Աստուծոյ զհնուորքն խելագարեցան // իբր զանխելս: Ջի կուրատես եղեալ էին և ոչ ճանաչէին, այլ եկեալ հասին առ սուրբսն և ասէին. «Գիտե՛ք զԴանիէլ և զհետ նորայ զՄարութ, զի փախստական եղեալ գնացին: Եւ հայրն և մայրն Դանիէլի աղէկիզեալ և մորմոքեալ լան և ողբան վասն որդոյն, զի և զմեզ պնդութեամբ և փոյթ ընդ փոյթ ուղարկեցին աստ, զի կապանաւք տանիցուք զՄարութ, այլ և զԴանիէլ ընդ նմայ, և ոչ գիտիմք, թէ ուր թաքեան կամ փախեան»: Եւ զայս ասացեալ զհնուորացն, անցեալ զսուրբսն²⁷ և գնացին յառաջ Բ (2) մղոնաւ հետի ի սրբոցն: Եւ սուրբքն ոչ տային ճանաչութիւն և ոչ բնաւ ընդ նոցայ խաւսեցան, այլ զգլուխ իրեանց ի խոնարհ ունելով, հայելով ի յերկիր գնացին զճանապարհս իրեանց: Իսկ զհնուորքն յորժամ մօտեցան ի լեռոն, որ կոչի Հեսմայ²⁸, իմացան այսու հետն զմոլորութիւն իրեանց: Եւ դարձան անդրէն յետս, և տեսին զսուրբսն²⁷, և եկին կրկին առ սուրբսն և հարցանէին, թէ որպէս եղին: Ասաց Մարութ ընդ զհնուորսն. «Ով զհնուորք, դարձարո՛ւք յետս // և գնացէ՛ք, և մի՛ կանգնիք այսպէս ի լրբութեամբ ատուջի հրամանացն Աստուծոյ, զի ոչ՝ մոլեգնիք և դատապարտիք ի յԱստուծոյ»: Իսկ զհնուորքն իբրև լուսն զբանս զայս, ահի և դողութեամբ դարձան յետս և գնացին ի տունս իրեանց: Եւ յորժամ հասին ի յԱմթայ²⁸ գիւղն, ուր բնակութիւն էր սրբոյն հայրական, և սկսան պատմել զանցս, զոր անցին ընդ ինքեանք և զամենայն ինչ, որ եղև ի ճանապարհին, պատմեցին զայն ամենայն հայրն և մայրն սրբոյն Դանիէլի և ազգականացն և քաղաքացոցն իրեանց: Եւ իբրև լուսն ամենեքեան և իմացան, զարմանայի՛ն և ըսքանչանային և փառս և գոհութիւն տային Աստուծոյ: Այլ և քաղաքացիքն ամենայն ասէին, թէ կատարեցի մարգարէութիւն Պարսամայ ճգնաւորին, յոր վկայեաց յառաջագոյն:

Իսկ սուրբքն եկեալ գնացին ի լեռան, որ կոչի Հեսմայ: Եւ անդ կայր կրանաւոր մի, որ էր վանացն սպասաւոր: Եւ տեսեալ զմիմեանս, յոյժ ուրախացան: Եւ ասաց սպասաւոր վանացն. «Ով սուրբ հարք, կացէ՛ք մնացէ՛ք աստ, զի յոյժ փափաքիմ կեալ և լինել ընդ ձեզ»: Եւ սուրբքն կացին // անդ ընդ սրբոյն, և լինայ[ին]²⁹ միատեղ երեքեան: Եւ կարդային սուրբքն և աղաթէին անդադար զտիւ և զգիշեր աստուածային գրոցն հին և նոր կըտակարանացն³⁰: Եւ հետ միմեանց աղաթէին առաջի ցրտոյ տօթոյ, պահաւք և ծոմաւք և ասէին այսպէս. «Տէր Աստուած յաղագս ամենայնի, զի որպէս զսուրբ Խ (40) մանկունքն ի Սեբաստիայ³¹, որ ի մէջ լըճին, չարչարանաւք առաջի ցրտոյ տօթոյ կատարեցան, նոյնպէս և այժմ ողորմութեամբ և խնամաւք քո մեզք այլ այնպէս առաւել պնտեցուք ի պահս և կացուք ի յաղաթս և չարչարեցուք զմարմինս մեր առաւել, զի յար ըստ օրէ զպահս և զճճութիւն մեր աւելացուցանեմք, զի զմեզ այլ նոցա պսակացն և պատուոյն մասնակից և պսակակից արասցես»: Եւ այսպէս անտանելի ճգնութեամբ կային սուրբքն հետ միմեանց, սիրով և միաբանութեամբ քաղում ծամանակ առ սուրբն³¹ կային:

118ա Յետ ծամանակաց խորհուրդ արարեալ ընդ միմեանց, զի երթիցեն ի յՈրհայ ի տեսութիւն պատկերին Քրիստոսի, // որ ի դատառական է³², և եկեալ գնային ի ճանապարհն: Ընդ գնալն իրեանց իջեալ էին ի լեռնէ անտի ծածկաբար Դ (4) աւազակք: Եւ յորժամ սկսան գնալ, թափեան ի վերայ սրբոցն և ըմպլունցին զսուրբն Մարութ և զսուրբն Դանիէլ: Որոնցնցին զՄարութ՝ պատմունանն և իրք ոչ գտին: Եւ յետոյ որոնցնցին սրբոյն Դանիէլի Մ (200) արծաթ հետ իրն: Սուրբն Դանիէլ, յորժամ որ եկեալ էր ի տանէն հայրն, և առեալ էր ընդ իւր Ն (400) արծաթ վասն ողորմութեան պատճառի, ԲԺ (200) քաժանեալ էր: Յորժամ գնայր ի յՈրհայ, նայ

²⁷ զսրբն:

²⁸ համթայ:

²⁹ լինայ:

³⁰ կըտակարանցն:

³¹ սրբն:

³² աւազակն:

տալիս որոշմունքին վանորէից և եկեղեցեաց, զի այս պատճառիս համար, որ կայր հետ իւրն արծաթ: Եւ յետոյ սուրբն Դանիէլ ընդ առազակսն³² ասաց. «Ով առազակ, զի՞նչ խնդրէք յինչն այդպիսի բռնութեամբ և զարութեամբ»: Ասեն առազակքն. «Զինչ որ արծաթ կայ ի մօտ քեզ, զայդ ամենայն տո՛ւր մեզ»: [Այս սուրբն Դանիէլ. «Ով անարեւելք, կարող չէք առնել զայս արծաթն, զի այս արծաթն աղքատաց է: Եւ թէ ինձնն որոշմունքին կու խնդրէք և պահանջէք, // մայ տա՛մ ձեզ արծաթ՝ ըստ արծաճեաց ձերոց: Եւ թէ առանց որոշմունքան, զարութեամբ և ակամայ առնուք ինձնն արծաթ, չունիք իշխանութիւն և ոչ հրաման»: Եւ մինն ի յառազակաց լրբեցաւ և արտմտեցաւ և էհար քրաւք, որ ի ձեռին իրում, գտորբն Դանիէլ: Եւ սուրբն Դանիէլ քարկացաւ և անձ զառազակսն: Եւ ընդ ասել քա՛նից, ել հոտ ի բերանդ սրբոյն Դանիէլի իբրև հարած առազակի քի կերպին և նման, և պատճեաց զնոսա չարաշար պատժով: Եւ եղեն նոքայ իբրև զգունտ և թափեցան ի վերայ երեսաց յերկրի: Եւ յետոյ աղաղակեցին առազակքն³³ մեծաւ բարբառով և ասեն. «Ով սուրբոյ Աստուծոյ, որոշմունք մեզ, տանջեմք չարաշար»: Եւ սուրբն Դանիէլ պատասխանի յետ նոցայ և ասէ. «Ո՞ր հաւատոյ վերայ կայք»: Եւ ասեն առազակքն³⁴. «Մենք մանկեկի ազգեն ենք, որ ինքն հերժվածող է ի քաղաքէն հարաւոյ»³⁵: Ասէ սուրբն Դանիէլ. «Հաւատա՛յք [ի]³⁶ հայր և որդի և սուրբ հոգի, որ թէ կամիք ողջանալ»: Եւ նոքայ ասեն. «Հաւատա՛մք և խոստովանիմք»: Սուրբն Դանի/էլ և Մարուգէ կանգնեցան յաղաթս առ Տէր և խնդրեցին աղաչանաւք զբժշկութիւն առազակաց: Եւ սուրբն Դանիէլ խաչակնքեաց ի վերայ նոցայ և ասէ. «Հրամանա՛ն³⁸ Աստուծոյ զարագարո՛ւք և կացէ՛ք»: Եւ նոյն ժամայն ողջացան առազակքն, և բացան աչք նոցայ: Եւ անկան առ ոտս սրբոյն և խնդրէին ի նմանէ զթողութիւն, մանաւանդ և եղեն կրտսնաւորք և զնացին ի հետ սրբոյն ի յուրեան վասն ճգնութեան:

Եւ սուրբն Դանիէլ և Մարուգէ ճգնաւորն երկրպագեցին Քրիստոսի պատկերին և յարհնեցան ի նմանէ և շրջին ի վանորէայս և տային և բաշխէին զայն արծաթն որոշմունքին կրտսնաւորացն, աղքատաց և կարսաւորոց: Եւ յետ այսր զնացին ի յետն և որոնեցին իրեանց աղաթելոյ և ճգնելոյ տեղիս: Եւ գտին ի յետն անդ և բնակեցան անդ Բ (2) ամ, հետի ի քաղաքէն Բ (2) միդնաւ, ի կողմն հարաւոյ: Եւ այնքան մեծ և անտանկի վարոր բնակեցան սուրբքն, որ առանկ սրբութեանցն և ճգնութեանցն հռչակեցան³⁷ ամուսնք իրեանց ընդ ամենայն երկիր՝ ի կողմանս յուրեանոյ, // մանաւանդ և ի հարաւոյ: Բերէին առ սուրբն զամենայն հիւանդս և ցաւազարս, ախտաճէտս և բորոտս, կաղք և կոյրք, խուլք և համրք, միակողմանիք և պիսակոտր և զամենայն ցեղ ցաւս վասն բժշկութեան: Եւ սուրբքն յաղաթս կային և հրամանա՛ն³⁸ Աստուծոյ և բանին ողջացուցանէին զնոսա զամենեւեան: Եւ տային արծաթ և ոսկի վասն բժշկութեան իրեանց: Եւ սուրբքն ամենին ոչ առնէին ի ձեռս իրեանց, այլ հրամանաւ իրեանց և պատուիրելոյ՝ նոքայ տային վանորէից և աղքատաց և զնային³⁹ ի տեղիս իրեանց ուրախութեամբ և ցնծութեամբ, և փառս տային Աստուծոյ:

Եւ աւուր միում խորհուրդ արարին սուրբն Դանիէլ և Մարուգէ ճգնաւորն զնայ այլ երկիր: Եւ այնմ զիշերի ի տեղեանն երազոյ երեւցաւ հրեշտակն սրբոյն Դանիէլի և մխիթարէր զնայ բազում բանիք և ասէր. «Ով սուրբոյ Դանիէլ, այսուհետև որպէս խորհուրդ արարեալ էք փոխել ի տեղոջէս յայմանէ, մայ ոչ կամեցաւ Աստուած զփոխել քոյ ի տեղոջէն: Զի ամայ ձեզն քաջութեան քոյ եհաս առ հայրն երկնաւոր, և պատրաստեալ է // քեզ պսակ լուսոյ՝ զանազանեալ զեղեցիկ ակամքք և մարգարտաւ: Եւ քեզ ի հայրական վիճակտ եղիցի բնակութիւն քո որպէս յառաջագոյն: [...]»⁴⁰ պատրաստեալի սրբոյն Մարուգէի, զի ամուսն քաջութեան քոյ հռչակեցի ընդ]»⁴¹ ուրոտս տիեզերաց: Դարձեալ եղիցի քեզ բաժանումն ի միմեանց, և սուրբն

³² առազակն:

³³ յառազակքն:

³⁴ չիք:

³⁵ հրաման:

³⁶ հռչակեցան:

³⁷ հրաման:

³⁸ զնացին:

³⁹ ըստ երկրորդին, բառեր են ընկել:

⁴⁰ չիք:

Մարուզէ երթիցէ ի լեւոն Մերտինայ, և դու երթիցես ի հայրական գաւառն և անդ կեցցես: Նայ և այնմ գիշերի երեցաւ հրեշտակն սրբոյն Մարուզէի ճգնաւորին կրկին անգամ և ասաց նմայ վասն բաժանելոյ մի ըստ միոյն, որպէս և պատուիրեաց սրբոյն Դանիէլի յառաջագոյն և ասաց: Յետ բանիցս այսոցիկ զարդեալն երկոյնեանն ի յառաւարտին և եկին առ միմեանց և պատմեցին զերազն, զոր տեսին ի⁴² յայնմ⁴³ գիշերին, և հիացան սքանչացան և փառս ետուն Աստուծոյ: Եւ յետ այսր կրկին անգամ ազդումն⁴⁴ եղև ի հրեշտակէն Աստուծոյ առ սուրբ Մարուզէ, զի բաժանեցան ի միմեանց երանելիքն: Յայնժամ ելեալ սուրբքն, անկեալ ի պարանոցի միմեանց, արտասուաթող աչաք համբուրեին զմի/մեանս և լային յոյժ՝ մինչև արտասուն հեղոյր ի յաչաց իրեանց որպէս զգետ: Եւ յետ այնքան լալոյն և կոծելոյն ողջունեցին զմիմեանս և ասեն. «Դու Տէր Յիսուս, լե՛ր ընդ մեզ»: Եւ զայս ասացեալ որոշեցան և բաժանեցան ի միմեանց: Սուրբն Մարուզէ գնաց ի լերինն Մերտինայ՝ ի լեւոն Աշունայ⁴⁵, զոր այժմ յորջորջի Ղարաճալ-տաղ:

Եւ եկաց յայն⁴⁶ լեւոն սուրբն Դանիէլ, և աղաթէր զցայգ և զցերեկ, և զարտասուն հեղոյր ի յաչացն անսպառ: Նայ և խիստ և ծանր և անտանելի կրօնիք, վարուք և ճգնութեամբ կայր անհանգիստ և անդադար, վասն զի կարատիւ էր սրբոյն Մարուզէի ճգնաւորին: Եւ ի գիշերի միոյ հրամանաւն⁴⁶ Աստուծոյ երեցաւ հրեշտակն ի կերպարանս սրբոյն Մարուզէի ի երագոյ քնոյ և ասէ ցտորքն⁴⁷ Դանիէլ. «Ահա-ւասիկ եմ, տէր»: Եւ ասէ դարձեալ հրեշտակն, որ կերպարանեալ էր ի կերպարանս սրբոյն Մարուզէի. «Մի՛ վախիր, որդեակ, և մի՛ զարհուրիր, զի Տէր ընդ քեզ: Եւ նոքայ, որ մարտընչեն ընդ քեզ՝ դէք եմ և ստտանայ, այլ ոչ ինչ առնել կարեն քեզ, զի եմ տկարացեալ և անզարացեալ // իբրև զփոշի առաջի քոյ»: Եւ մինչ սուրբն Դանիէլ ի տեղեանն էր, զահի հարեալ յանկարծակի զարթեալ [ի]⁴⁸ քնոյ, և եկաց ի յաղաթս անդադար ծնորադրութեամբ, և զոհութիւն և փառս տալր Աստուծոյ:

Եւ հինկ ար ոչ ճաշակեաց ո՛չ հաց և ո՛չ ջուր և ո՛չ խտեղէն կերակուր, այլ երթայր և շրջէր ի լերինն այն անսրւաղ և կերակրոց և ջրոց, և տեսանէր զաղբիւրս գեղեցիկս, որ յորդորէին ի գնացս իրեանց: Եւ ինքն պաւքեալ և ծարաւեալ էր, և նստաւ անդ սակաւ ինչ: Եւ դարձեալ եկաց յաղաթս, և լայր և զարտասուն հոսէր իբրև զշիթս անձրեաց, և ընդ մարմնոյ իւրոյ վիճէր և մաքառէր ասելով. «Ով մեղուցեալ մարմին իմ, մինչև լե՛րք բռնեմ զքեզ գեղեցիկ կերակրաւք և անուշաբամ ջրով, և դարձեալ ևս կրկին կարատանաս»: Եւ զայս ասելով լայր և արտասուէր երանելին: Եւ յետ Ե (5) ատուրց ետես սուրբն Դանիէլ, զի հրեշտակք Աստուծոյ ի լերկնից իջանէին կերակուր և լըմպելի: Եւ էր ի մի ձեռն իրեանց հաց, և ի մի ձեռն մեղրըր, և ի միւս ձեռն ջուր: Եւ բերէին առաջի սրբոյն Դանիէլի՝ լցեալ ոսկի ակամբ ամանաւ և ասէին. // «Ով երանելի ճգնաւոր, արի կե՛ր և ա՛րք, զի Աստուած ուղարկեաց քեզ: Եվ մի՛ հպարտանայր, զի արսւծամ խնդրէ սատանայ մարտնչել ընդ քեզ»: Եւ յորժամ ետես սուրբն Դանիէլ, որ ի ձեռն հրեշտակի առաքեաց իւր կերակուր, ելեալ եկաց յաղաթս և երկիր սրագանէր Աստուծոյ և ասէր. «Ո Տէր, ողորմած և մարդասէր, ես ոչ եմ արժանի այդմ պատուոյ և մեծարանաց, զի զնեխեալ և զփղտեալ մարմին իմ ոչ գտանիմ մասն ինչ բարի, որ արժանացի այդմ քաղցրաբամ կերակրոյ: Որովհետև որ առաքեալ ես առ անարժանութիւնս իմ, այսուհետև գոհացայց և փառաւորեցից զքեզ, Բրիստոս»: Եւ յետ գոհանալոյն նստեալ եկեր զկերակուրն, զի զայնպիսի քաղցր և բարեհամ կերակուր ոչ կայր⁴⁹ ի յաշխարհիս: Եւ ամենայն ատուր կերակրէր հրեշտակն Աստուծոյ ցտորքն:

Եւ յաւուր միում սուրբն Դանիէլ զի երթայր և կայր ի ճանապարհին, ետես զի ճգնաւոր մի քրքրազգեստ⁵⁰ դէպ եղև սրբոյն: Ետես և ստեպ ստեպ փախեաւ: Եւ սուրբն Դանիէլ զհետ նորայ վազեաց և զկնի ձայնէր և աղաղակէր ասելով. «Ծա-

⁴² և:

⁴³ այնմ:

⁴⁴ աստումն:

⁴⁵ այն:

⁴⁶ հրաման:

⁴⁷ սքն:

⁴⁸ չիք:

⁴⁹ զայր:

⁵⁰ գրգռասագեստ:

152^ա ո//այ Յիսուսի Քրիստոսի, սակաիկ մի կա'ց և հանգի'ր, զի ես քան ինչ ունիմ հար-
ցանկելոյ քեզ: Եւ ճգնաւորն այն ոչ դադարէր ի փախչելու, եւ քան զես փախչէր և
երթայր, և ոչ բնաւ հայէր յետս: Դարձեալ երդամբ ասաց ճգնաւորն սուրբն Դա-
նիէլ. «Եթէ Տէր Աստուածն մեր, որ խնայեցաւ յերկնից յերկիր և էաւ մարմին ի
սուրբ կուսէն Մարիամայ, խաչեցաւ և թաղեցաւ և զայլ տնայրէնութիւնսն կատա-
րեաց, եթէ սիրես՝ սակաիկ մի կանգնեա'ց»: Եւ յորժամ կարդաց զՔրիստոսի ա-
նունն, լուաւ ճգնաւորն և դադարեաց ի տեղի: Եւ իբրև եկն սուրբն Դանիէլ, սկսաւ
սուրբն ճգնաւորն տեսչ ստեպ համբարել գտորբն Դանիէլ և հոգով սրբով ասել
այսպէս, եթէ «Տէր առաքեաց զիս առ քեզ, ով սուրբդ Աստուծոյ Դանիէլ, զի յետ
երկից ատուրց փոխիցեմ յաշխարհէս, և ի վաղիւն թաղիցես զիս: Զի այս է (5) ամ
է, որ ես հողածին չեմ տեսեալ, և այսար Տէր առաքեաց զիս առ քեզ, զի թաղե-
ցես զիս»: Եւ իբրև զայս լուաւ սուրբն Դանիէլ, առեալ ճգնաւորն և էմոյծ ի քայր
152^բ այրն իւր մինչ արարտեցաւ // Գ (3) արն: Եւ յետ Գ (3) արուրն հանգեաւ սուրբ
ճգնաւորն առ Աստուած: Եւ յորժամ ետես սուրբն Դանիէլ, զի հանգել էր սուրբ ճգ-
նաւորն, եկաց յաղաթս մինչև լուսացաւ: Եւ ի վաղիւն եկեալ կատարեաց զկարգն
և զթաղումն: Եւ ետես սուրբն Դանիէլ, զի հրեշտակք ի յերկնից իջեալ իբրև արև-
դայի կերպարանաւք, և ի հետն իւրն ընկերելով կատարէին⁵¹ զկարգն թաղման ճգ-
նաւորին մինչև որ թաղեցաւ: Եւ յետ թաղման սուրբ ճգնաւորին ետես կրկին սուրբն
Դանիէլ, զի հրեշտակք արհմութեամբ և գոհութեամբ վերանային յերկինս: Եւ սուրբն
Դանիէլ մեծաւ ուրախութեամբ և գոհութեամբ փառս ետ Աստուծոյ, որ այնպէս պատ-
ուէ և մեծարէ զսիրելիս իւր:

Եւ դարձեալ սուրբն Դանիէլ գնայր ի լեառն Տակիօշայ: Եւ երևեցաւ նման սա-
տանայ ի կերպարանս մեծ և ահագին վիշապին, զազրալի և զարհուրելի դիմաւք,
ի դէպ սրբոյն Դանիէլի: Բանայր զբերան իւր և կանգնէր ի վերայ ոտից իւրոց, որո-
տայր և կամէր կլանէր գտորբն: Եւ սուրբն Դանիէլ իմացաւ, թէ աստանայ էր, և
153^ա զօրութեամբն Քրիստոսի զարացաւ և կարողացաւ // և ասաց. «Ով զազրալի⁵² պիղծ
և դժոխոց որդի, հրամանան և իշխանութեամբն աստուածային ե'լ ի ճանապարհէ
իմէ»: Եւ վիշապն այն ձայնէր ասորոց բառի ընդ սրբոյն Դանիէլի և ասէր ասորի
լեզուաւ. «Ով սուրբդ Աստուծոյ, եկիր կորուսանել զմեզ ի յայս երկրես և դատել
քան զդատաստանն յառաջ, զի մայ զայոց է ի դատել զմեզ»: Եւ փախեաւ աստանայ
յառաջ քան զսուրբն Դանիէլ մղոնաւ մի հետի: Եւ եղև աստանայ իբրև զմրրիկ հող-
մոյ, և ցնդեցաւ՝ մինչև ի յօթն մթացոյց զ'Դ (4) կողմն սրբոյն Դանիէլի: Եւ սուրբն
ի մէջ մըթին ոչ գիտէր, թէ ո՞ր երթայցէ: Եւ Աստուածութիւնն հրաման յետ յառիծոյ
միոյ, որ եկն առ սուրբն Դանիէլ: Եւ տեսեալ սուրբն Դանիէլ մօտ իւր գտիւմն
կանգնեալ, խաչակնքեաց ի վերայ մորա և հեծեալ զնայ և զնայ: Եւ յառիծն հա-
նեալ զնայ ի մըթէն, և զնայ ի յայն [լեառն]⁵³, որ անուանի Տակիօշ: Եւ յայնմ տե-
ղոջ հովիւք կային: Եւ տեսեալ հովուացն, որ սուրբն Դանիէլ հեծեալ էր առիւմն,
153^բ զարմացան և զամի հարան և երկիւղ կալաւ զնոսայ: // Եւ ասէին միմեանց, թէ
«Փառք Աստուծոյ, որ այսպէսի մշանս և զսքանչելիս առնէ ի ձեռս հողիւղիմաց»: Եւ
իջեալ սուրբն ի յառիծոյն և ասաց ընդ հովիւսն. «Բերէ'ք զազանոյս այս կերակուր»: Եւ
նոյն ժամայն ամիս և դողութեամբ քերին գառ մի և ձգեցին առաջի առիւմոյն, և
կերաւ զգառն: Եւ յետ ուտելոյ գտին ասաց սուրբն Դանիէլ ցառիւմն. «Ել գնա'լ ի
յօթնանս քո, ով առիւմ, զի Տէր արհմեցէ զքեզ և տացէ զվարձս քո»: Եւ յայնժամ
եկեալ առիւմն և զնայ:

Եւ սուրբն Դանիէլ եկեալ ի լեառն Տակիօշեայ, որ առաջ դիւատուն էր, և մտաւ
ի յայն տունն, յիշելով զամենայնսրբ երրորդութիւնն վասն յազնականութեան: Եւ
յաղաթէր անհամազօրս գտիւ և զգիշէր անդադար աղմուսիւք և արհմութեամբ: Եւ
իւր կերակուրն էր խտտելն բանձար և ըմպելին ի ջուր անձրևոյ, և իւր սկեստն
էր քրքրազգեստ⁵⁴ պատառաստուն, և այսով շատանայր երանելին ամենայն ժամ: Եւ
ի յաղաթել սրբոյն զայգ և զցերեզ պատերազմէին և մարտնչէին դէքն երևմամբ և
154^ա ասէին. // «Ով սուրբդ Աստուծոյ, ի յՈւրհայ լեռնէն եկեալ ես և եկեալ ես աստ: Զի
այն էր քոյ բնակութիւն և աղաթատեղն, և մերն այս յերինս է վիճակ և բնակա-

⁵¹ կատարելով:

⁵² զազրալի:

⁵³ չիք:

⁵⁴ գրգռազգեստ:

տուն, զիս՝որդ կարես խախտել զմեզ ի տեղոցես յայսմանէ: Եւ սուրբն Դանիէլ աստեղ ի վերայ դիւանցն և ասէր. «Գրեալ է ի գիրս աստուածային, թէ «Ահա, ետու ձեզ ի յիշխանութիւն շրջել ընդ ամենայն յերկիր և թշկել զազգս մարդկան և զդես հալածել»^{17*}: Եւ դէքն կրկին և երեքին անգամ կերպիւ երևմամբ զային առ սուրբն Դանիէլ՝ պատերազմելով ընդ մնայ: Եւ սուրբն Դանիէլ ոչ դատարէր ի յաղաթելոյ և արիւնելոյ զԱստուած, այլ մանաւանդ քանին և հրամանաւ Աստուծոյ հալածէր զամենայն չար դեսն և սատանայ: Եւ համբաւ սքանչելեաց սրբոյն [էլ]⁵⁵ ընդ ոլորտս տիեզերաց: Եւ իմացան ամենեքեան սքանչելագործութիւն իւր, ի յերկիր շրջէին և որոնէին զսուրբն Դանիէլ, և զային առ մայ ի յՈւրհայու, ճանաչէին զսուրբն: Եւ այլ աղքատաց, որ⁵⁶ այլ բերէին՝ զկաղս և զկոյրս, հիւանդս և ցաւագարս, և յանուամբն

154բ // Աստուծոյ ողջացուցանէր զամենայն ցաւս:

Եւ յիմացեալ հայրն և մայրն սրբոյն, և տեսին զպատրաստութիւնս իւրեանց, և ելեալ ի ճանապարհին և ուղի անկեալ, եկին հասին առ սիրելի և մազելի որդին իւրեանց, ունելով ընդ ինքեան զՂազար որդին իւր և զկինն սրբոյն Դանիէլի: [...]»⁵⁷ և մայրն ընդ մնայ մտին առ սուրբն, և զիրկս արկեալ ի պարանոցի որդոյն⁵⁸ իւրեանց, լային և կոծէին և արտասուէին անմխիթար սգով և ասէին. «Ով որդեակ մեր, ով սիրելի մեր, ո ուրախութիւն մեր, ո ցնծութիւն մեր, ո մազելի մեր, ո ցանկալի մեր: Եւ սուրբն արիւնէր զնոսայ և խրատ տայր և ասէր. «Կացցո՛ւք յաղաթս յամենայն ժամ և կեցցո՛ւք կոյսութեամբ և սուրբ մնացո՛ւք, զի ծառանգեցո՛ւք զերկնից արքայութիւն: Եւ զայս իբրև ասաց և սկսան արիւնիլ⁵⁹ ամենեքեան ի մտանէ և զմացին զճանապարհս իւրեանց, զարմանային և հիանային և փառս տային Աստուծոյ:

Եւ յաւուր միում ելեալ զեղականքն, որ հետի էր մղոն մի ի լոռնէն, և եկին առ սուրբն, և բերին կին մի ի գիշ/երին, և ձգեցին ի լուսատանն առաջի և փախեան: Եւ կինն այն իբրև զանդամայլոծ էր: Եւ կացեալ կնոջ անդ ի գիշերին, և ի վաղիւն լուսացաւ, ետես սուրբն Դանիէլ զկինն, որ անկեալ էր ի տանն այնմ: Բարկացաւ սուրբն Դանիէլ և սաստեաց մնայ և ասաց. «Ով կին, ի՞նչ պատճառի համար անկեալ ես աստ, ել և զմա՛յ դու ի քո յօթևանքն, զի ոչ է աստ բնականութիւն քոյ: Եւ ի ասել քանին սրբոյն, մոյն ժամայն ողջացաւ կինն և կանգնեցաւ ի վերայ ոտից իւրոց, և վաղվաղակի վազեալ զմաց ի տուն իւր ուրախութեամբ և ցնծութեամբ: Եւ ոչ դատարէր ի յարիւնելոյ և գովելոյ զԱստուած և զսուրբն Դանիէլ: Եւ զեղականքն իբրև հայեալ տեսանէին, որ կինն վաղվաղելով կու գայր ի վերայ ոտից իւրոց, զարմանային հետ միմեանց և ասէին. «Փառք արարչին Աստուծոյ, որ այսպիսի շնորհս և սքանչելիս առնէ ի ձեռս հողեղինաց»: Եւ սուրբն յաւր ըստ արեւ յաւելոյր ի ճշգնութիւնս և ի սրբութիւնս, այլ և պահաւք և ծոմաւք կայր մինչև ի քառասուն յարն, ապա ճաշակէր: Եւ այսպէսի մեծ և անտանելի // ճգնութեամբ և կրանիւք կայր երանելին:

Իսկ առիւծքն սովեալ էին ի ճանապարհին միում, երթային և զային զազանքն ի ճանապարհն այն և ուտէին զգառին և զմարդն և զանասուն, և հնարս ոչ գտանէին, թէ զինչ արասցեն մոցայ: Այլ ելեալ հովիւքն, եկին առ սուրբն և աղաղակէին և աղաչէին և լային և արտասուէին անկեալ առ ոտս սրբոյն և ասէին. «Ով սուրբ Աստուծոյ, ի սէրն Քրիստոսի ազատեալ զմեզ ի բերանոյ առիւծոցս այսոցիկ, զի ամենայն ժամ ուտեալ⁶⁰ են և սովորեալ են, զան առ մեզ և զգառին մեր պատառեն, և վնասեն զմարդիք և զանասուն: Իբրև լուսւ զայս սուրբն Դանիէլ, եթոք ի գետինն և արար թ՝ (9)⁶¹ գունտ կա՛ւ ամեն առիւծի Գ (8) գունտ, և ետուր հովուացն: Եւ հովիւքն առեալ զկեանս գոհութեամբ ի սրբոյն, և զմացին ի տեղիս իւրեանց և էջսվանս: Եւ յորժամ սովորեալ առիւծքն եկին պատառել զգառին, և իմացեալ հովուացն, արկին այն գնտերովն զառիւծն⁶², որ շինեալ էր սուրբն Դանիէլ, և իսկոյն

⁵⁵ չիք:

⁵⁶ ոչ:

⁵⁷ Հաւանաբար բառեր են ընկել:

⁵⁸ որդոց:

⁵⁹ արիւնէլ:

⁶⁰ յուտեալ:

⁶¹ թ.թ:

⁶² զառիւծն:

156^ա պատահեցան առիծքն, // սատակեցան: Եւ հովիւքն տեսին զսքանչկիսն, զոր պարստորքն Դանիէլ, գոմարինն և գիստու ետուն Աստուծոյ: Մանաւանդ և հովիւքն եղեն կրօնաւորք և ճգնէին զցալս և զցերեկ անդադար, և⁶³ փառս տալին Աստուծոյ:

Եւ այս ևս գիտելի է, զի յորժամ ծնողքն սրբոյն Դանիէլի, որ յամուսնացուցին զինքն, ճնշեաց ի հետ տիկնոջն ի մէջ գիշերի, որպէս և գրեալ էր ի սկիզբն քանիս. թէ հայրըն և մայրն կամայ և ակամայ ամուսնացուցին զսրբոյն, և ի խնամոցն Աստուծոյ և ողորմութեանցն զարգացաւ և եղև ի յարկանդ կնոջըն մանուկ: Եւ ի ժամ ծնընդեան մանկանն բազում ուրախութիւն եղև հարն և մարն սրբոյն Դանիէլի, զի տեսանելով յամենայն ժամ զմանուկն սակաւ ինչ միսիքարութիւն անցնէ վասն հարն՝ սրբոյն Դանիէլի: Եւ յետ բազում ժամանակաց, որ սուրբն Դանիէլ ի յերինս բազում սքանչեղագործութիւնս արար, և մինչև ցայս վայր, հասնալ եղև որդին երկուտասան ամաց՝ մանուկն այն սրբասնունդ, որոյ անունն էր Ղազար: Առաքեաց

156^բ սուրբն Դանիէլ զորդին հրամանաւն և քանին իւր ի ճգնութիւն // մատ վանցից իւրոց՝ յուսուցանել զնայ աստուածային գրոցն և պատմութեանցն: Եւ եղև ճգնաւոր ընտիր, առանել քան զամենեւեան, որպէս և Տէր Քրիստոս ի փրկական սուրբ աւետարանիս հրամայէ և ասէ, եթէ «Ամենայն ծառ [քարի՝ պտուղ]՝⁶⁴ քարի առնէ և ծառ չար՝ պտուղ չար առնէ, քանզի իւրաքանչիւր ծառ ի պտուղ իւրմէ ճանաչի»⁶⁵: Յայնպէս անտանելի ճգնութեամբ և կրանիւք և վարիւք⁶⁵ կայր որդին իւր, զապ և զցերեկ ոչ դադարէր, մինչև հիացեալ ամենեւեցն, և փառս տալին Աստուծոյ:

Յետ բազում ժամանակաց, որ եղև սուրբն Դանիէլ Խ.Ի. (44) ամաց, և ինքն կայր ի մուղար այրն⁶⁶, և անդադար աղաթէր որպէս ի սովորութեան իւրում, յանկարծակի անկաւ ի միտ մարն զկարատութիւն որդոյն՝ սրբոյն Դանիէլի և ասէր. «Մինչ դէր կենդանի եմ, երթեալ տեսանեմ զորդի իմ, զի խիստ և անչափ կարատեալ եմ զորդին իմ»: Եւ ելեալ ի ճանապարհ երթայր, և եկն եհաւ ի դուռն վանցից:

157^ա Եւ սուրբն յաղաթս կայր ի տեղի իւրում // անդադար: Չայնեաց մայր առ որդին և ասէ. «Որդեակ իմ, որդեակ, իմ աչաց լոյս, սիրտ և լեարդ իմ, ես քո տեսուն եկեալ եմ: Յո՛յց ինձ զերեստ, որ տեսանեմ, զի ես խիստ կարատեալ եմ ի տեսութեանդ, միաժին իմ, որ կարատիս չմեռանիմ»: Եւ պատասխանեալ ի ներքուստ սրբոյն Դանիէլի [...]»⁶⁶ անտեսութեան մար իւրոյ, զի խիստ առանել լայր մայրն և արտասուռն և աղաղակէր և աղաչէր զորդին և փարէր ընդ դրամբն, թէ՛ «Տեսանեմ զերեստ»: Եւ ողորմեցաւ սուրբն Դանիէլ և ասաց ի ներքուստ. «Քանի՞⁶⁷ լաւ, մայր իմ, քանի՞ աղաղակես, քանի՞ աղաչես, քանի՞ կոծես, քանի՞ արտասուես, զի արտասուս քո և աղաղակ խոցոտէ և վիրավորէ զիս: Վասն էր տեսանեմ դեքն և սատանայ, որ լաւ այնպէս, և կամին խափել զիս՝ սէր ծնողաց ձգելով ի վերայ իմ: Այլ ինձ հրաման ոչ գոյ տեսանել զքեզ, սիրելի մայրիկ իմ, զի Տէր Քրիստոս Աստուածն ամենայնի հրամայէ ի սուրբ աւետարանն, եթէ «Որ սիրէ զհայր կամ զմայր, չէ իմ զնակերս»⁶⁸: Եւ թէ խիստ կարատեալ ես // տեսութեան իմոյ, զնա՛յ և հալալ՛ ընդ երեսս որդոյ իմոյ Ղազարոյ»:

Եւ այսպէս քանիւք խաւսէր⁶⁸ ընդ մարն սուրբն Դանիէլ, և մայրն այլ խիստ ստաւել կրկնէր գրանսն, և լայր կոծէր զանձն, փետր զներս, կոփէր զգլուխն, տանջէր⁶⁹ զմարմինն, հարկանէր զծնատունն, և լայր անմխիթար սգով, և արտասուսն հեղոյր ի յաչացն որպէս զաղբիւր: Եւ տեսեալ աշակերտացն սրբոյն Դանիէլի, որ այնպէս մաղկատեալ լայր, զլորեցաւ աղիս ճոցս, և լային ընդ մմայ, և զնացեալ առ սուրբն Դանիէլ և ասեմ. «Յոյց տուր զերեսս քո մարտ, զի անայ այնպէս աղէկիզեալ և կակծեալ⁷⁰ ի մէջ չարչարանաց մեռանի»: Եւ ասէ սուրբն Դանիէլ. «Գնացէ՛ք, որդիք, և տեսէ՛ք կրկին զմայրս իմ, միթէ պաքեալ և ծարաւեալ իցէ, և տո՛ւք մմայ կերակուր և ըմպելի, զի զովասցի: Եւ այլ պարտ չէ ձեզ խաւսել ընդ իս»: Յայնժամ լուեալ ծնողացն, զոր ինչ խաւսեցաւ որդին, զոչեաց իբրև զառիծ

63 ի:

64 չիք:

65 վերիւք:

66 Հաւանարար քաւեր են ընկել:

67 քանզի:

68 խաւսէ:

69 տնջէր:

70 կակծել:

158 և ասեւ. «Ուկ որդեակ իմ Դանիէլ, մի՞թէ քաղցեալ և ծարսեալ էի, որ վասն խնդիր կերակրոյ էի եկեալ: Այլ ինձ ոչ է // պետ կերակուր և ըմպելի, միայն զերեսս քո տեսնեմ, զի յոյժ նուաղեալ և պասքեալ եմ քո տեսութեան: Յո՛յց ինձ զերեսս քո, սիրելի և նազելի, ցանկալի և պատուական իմ, հրճուելի և ուրախութիւն: Յո՛յց ինձ զերեսս քո, վասն զի կու այրիմ և տոչորիմ, որդեակ իմ: Վասն Աստուծոյ և հրեշտակաց և վասն այսչափ աղաղակելոյս մի՛ անտես առնէր զիս: Լինի թէ կարատի մետանիմ ի քէն, և դու հոգաս վասն իմ»: Եւ զայս ասէր և զարտասուան հեղոյր ի յերկրի որպէս զատու: Եւ սուրբն Դանիէլ ի ներքուստ պատասխանեալ և⁷¹ ասէ. «Մի՛ լայր մայր իմ, մի՛ լայր ծնող իմ, մի՛ լայր սիրեցեալդ իմ: Հնար ոչ գոյ տեսանել զիս, զի ուխտեալ եմ ես յԱստուծոյ, թէ ամենկին ոչ տեսանեմ կին մարդ և ոչ հայել ինձ»:

Յայնժամ քարկացաւ մայրըն սրբոյն, անէծ զնայ ասելով. «Որպէս քո մարտ և ծնողիդ այսչափ ողբալոյն և կոծելոյն, լալոյն և արտասուելոյն ոչ ողորմեցար և ոչ գթացար, այլ ևս քան զևս զայրացուցեր զիս՝ զսրտակտուրս, և քարձեր ցաս ի վերայ խոցոյս իմոյ, զի ամենայն չարէ և յորդգայթէ պահեալ եմ զքեզ և ի ստեանց դիացուցեալ եմ զքեզ, մանաւանդ // ի հրոյ և ի ջրոյ և այլ ամենայնէ պահեր եմ զքեզ, ակն իմ ի Քրիստոս է և յոյս, որ փոխանակ անտեսութեան իմոյ, որ չի տեսի զքեզ, այնպէս տեսանեն զքեզ ոչ թէ կին միայն, այլ և բոլք և պոռնիկք ի տեսութիւն զան քեզ և ասիցեն, թէ մարդասպան է: Զի սպանցեն այր մի և ձգեսցեն⁷² առաջի վանիցն և զարիւն նորա հոսեսցեն⁷³ ի դուռն վանիցն, որ ամենայն մարդիք լուեալ ասիցեն, թէ Դանիէլ մարդ է սպանէր: Եւ ելեալ գայցեն ի քո խառնակութիւն և յիշխանք քաղաքին: Զի որչափ չար մարդիք տեսանիցեն զքեզ, հազարք հազարաց, յաջմէ և ահեկէ, յետ և յառաջ լիցին քեզ նորալ համար, որ ցուց չետոր ինձ զերեսս՝ և քո ողորմելի ծնողիդ»: Այնպէս անէծ զնա և զնաց ի տունն իւր:

159 Վաղ և շուտ ժամանակի կատարեցաւ անէծք մարն, որպէս ասէ Իմաստունն Սողոմոն, թէ «Արհնութիւն հար շինեսցի տուն որոյ և անէծք մար քակեսցէ հիմանց»^{21*}: Եւ ի միտմ գիշերի ելեալ Բ (2) եղբայրք, միախաւս եղեն, թէ՛ «Սպանանէնք մարդ մի և տանենք ձգել առաջի դրան Դանիէլի և // զարիւնն հոսել ի դուռն»: Եւ արարին այնպէս, որ սպանցին մարդ մի և տարին ձգեսցին առաջի դրանն և զարիւնն հոսեսցին: Եւ այն լեառն էր՝ մօտ ի սրբոյն, բնակութիւն սպանողացն: Եւ կոչէին մարդասպանքն և ասէին, թէ Դանիէլ մարդասպան է: Եւ յորժամ լուսացաւ գիշերն, ետես սուրբ Դանիէլ, որ արտաքոյ դրանն մեռեալ մի կայր⁷⁴: Եւ իբրև ետես, զարմացաւ և զարհուրեցաւ և ապուշ մնաց և ի տրտմութեան կայր: Եւ աշակերտացն եկեալ տեսին զդին, ահ և երկիւղ կալաւ զնոսա, և դողութեամբ կային և ոչ գիտէին, թէ ով արար զայն: Եւ խորհէին ի միտս իրեանց և ասէին, թէ «Ո՞րպէս պատասխանի պիտի տամք մէնք, կայսրն թէ յիմանայ»: Եւ սուրբն Դանիէլ իմացաւ ի մտի իւրում, որ թէ անիծից մարն եղև այս:

159 Իսկ իբրև որ լուսացին ամենեքեան այր և կին, ծերք և տղայք յԱմիթ քաղաքին, և իմացաւ իշխան քաղաքին՝ և առաքեաց զինուորս ծիաւք քերել զսուրբն կապանաւք: Գնացին զինուորքն⁷⁵ և գտին զսուրբն և կապեցին զձեռսն և բռնութեամբ քերէին չարչարանաւք: Եւ հազարք հազարաց կային ի յետոյս և առաջոյս, // յաջմէ և յահեզէ, և հրապարակաւ քերէին զսուրբն: Ոմանք ասէին, թէ մարդասպան է, և ոմանք ասէին, թէ ճգնաւոր է և չէ մարդասպան: Եւ այսպէս խաչտառակութեամբ քերէին զսուրբն, և սուրբն ոչ խաւեր, այլ գոհանալոյն զԱստուծոյ ոչ դադարէր: Ոչ վախճանար և ոչ հոգայր, ոչ ունէր երկիւղ և ոչ կասկած, այլ գոյն երեսացն իւր իբրև զվարդի նշման և արեգական և հրոյ՝ փայլէր և փայլատակէր: Եւ իբրև զգառն առաջի կտրիճի ամսոունց կայր ի երթայր առաջի զինուորացն: Եւ հայեցաւ սուրբն Դանիէլ, ետես զորդին իւր զՂազար և ծիծաղեցաւ: Եւ ասէ Ղազար որդին ցնայր իւր. «Հայր, ամենեքեան տրտմեալ եմ վասն քո և լան, և դու ընդէ՛ր ծիծաղիս»: Դարձեալ ասաց սուրբն Դանիէլ. «Ծիծաղեցայ և կրկին ծիծաղիմ, որ իմ ծերացեալ մարն

⁷¹ պատասխանելէ փխ պատասխանեալ և:

⁷² ձգեսցին:

⁷³ հոսեսցեն:

⁷⁴ կայր:

⁷⁵ զինուորսն:

անէծքն զիս այսար խայտառակեայց ի հրապարակս այս, և անայ կատարեցաւ անէծք մար իմոյ»:

Եւ յայն ժամու զինուորացն առեալ զսուրբն երանելին Դանիէլ, բերէին ի հա-
 160^ա րաւային դուռն յԱմթայ⁷⁶ քաղաքին, և մարդիք բազում ընդ յետոյ // և առաջոյ հա-
 զարք հազարաց: Յորժամ եկին հասին ի դուռն քաղաքին, և սուրբն Դանիէլ աղաչէր
 զինուորացն, թէ՛ «Մի՛ այսպէս հրապարակութեամբ տանէք զիս ի մէջ քաղաքիս,
 այլ ծածկաբար», և նոքա ոչ անսացին և լուան նմայ: Եւ ի յայնմ ժամու, լուեալ էին
 յառաջագոյն քաղաքացիքն, ելին ընդ յառաջ սրբոյն քան զԺՌ (10000) մարդ և
 այլ անելի ընդդէմ սրբոյն, զի տեսանցին, թէ որպէս կապանաւք կամ չարչարա-
 նաւք բերին զսուրբն, և տեսանցին: Եւ չար իշխան քաղաքին ել եկ ի սուրբ Աստ-
 ոածածածին եկեղեցին, ետես զսուրբ Մարուգէ և խրոխտացաւ ի վերայ նորա, զի զի-
 տէր յառաջագոյն, որ երկոքեանն ի միասին շրջէին, և առաց նմայ. «Ել երթիցուք,
 զի աշակերտն քո, տե՛ս, թէ ինչ անարեւելութեամբ գործ գործեալ է»: Եւ էստ սուրբն
 Մարուգէ, որ էր ընկեր սրբոյն Դանիէլի, և եկեալ գնաց զկնի նորա սուրբն Մարու-
 գէ, և զնացին ի հարաւային դուռն քաղաքին, որ այժմ Մերտին-դուռ կասին, և տե-
 սին զսուրբն Դանիէլ: Եւ չար իշխանն խրոխտացաւ սպառնալեամբ ի վերայ սրբոյն
 160^բ Դանիէլի, և սուրբն մար^{22*} // Մարուգէ ասաց ընդ սրբոյն Դանիէլի. «Զի՞ արարեր
 զայս ըսպանումս և զիս և զքեզ խայտառակեցեր ի մէջ քաղաքիս, ասա՛յ ինձ,
 ասա՛յ, վասն յէ՞ր արարեր զայս»: Եւ սուրբն Դանիէլ ոչ տայր պատասխանի, այլ
 լռութեամբ ի յերկիր հալէր:

Եւ յետ այսր առեալ տարան առ դատարոն: Եւ զազանացեալ չար դատարոնն,
 խրոխտայր և կրճտէր զատամունս ի վերայ սրբոյն Դանիէլի, զի չարաչար տանջե-
 ցէ զնա: Եւ սուրբն ասաց. «Ով դատարոն, ընդէ՞ր խրոխտաս ի վերայ իմ և տան-
 քանս պատրաստես ինձ: Արդ հրամայեալ, զի բերիցեն զմեռեալն, զի եթէ Տէր կա-
 մեացի և աջողեցէ, նայ տացէ պատասխանի, թէ ով սպան զինքն»: Եւ իբրև լուս
 զայս դատարոնն, յոյժ երկեալ ի խաւից սրբոյն: Յայնժամ հրամայեաց դատարոնն,
 բերին զմեռեալն յատենի: Եւ ասաց սուրբն. «Տարէ՛ք առաջի ժողովրդեանն և դի՛ք
 ի մէջ նոցա»: Եւ տարեալ եղին ի մէջ ժողովրդեանն, և սուրբն Դանիէլ կանգնեցաւ
 յաղաթս առ Տէր Աստուած և ասաց ի խորոց արտ. «Ո Տէր յամենայնի, ողորմած
 161^ա և մարդասէր, գիտեմ զի ամենայն ժամ լսես ինձ, այլ ժողովրդ/եանս, որ շուրջ կան
 զինն [....]⁷⁷, զի տեսցեն և հաւատասցին, եթէ դու ես Աստուած մեր»: Եւ ասաց
 ընդ սրբոյն Մարուգէի. «Ով սուրբ հայր, ազնե՛այ ինձ ի յաղաթս քո»: Եւ դարձեալ
 եկաց յաղաթս սուրբ Դանիէլ առ Տէր և ասէ. «Ո Տէր իմ և Աստուած իմ, ո Տէր,
 գթա՛յ յիս և դարձո՛յ զհոգի տրայ ի մարմինն իր»: Եւ զայս ասացեալ եղ մի ծունր
 ի գետնին, և իսկոյն հրամանաւն Աստուծոյ մեռելի գոյն փոխեցաւ և շարժեցաւ: Ի Բ
 (2) ծունր կրկնելն երակներն⁷⁸ ամենայն շարժեցան, և ի Գ (3) ծնորարդութիւն
 եմուտ հոգի ի մարմինն, և կենդանացաւ մեռեալն և յարեաւ: Եւ սուրբն Դանիէլ
 ձայնեաց ի մէջ յատենին և ասաց ընդ մեռեալն. «Յանուամբն Յիսուսի Քրիստոսի,
 ով մարդ, կա՛ց ի յոտից և տո՛ւր ինձ պատասխանի, թէ ո՞վ ըսպան զքեզ, զի անայ
 վասն քո չարչարանաւք կու տանջեն զիս»: Եւ յորժամ որ⁷⁹ լուս մեռեալն զձայնն
 սրբոյն Դանիէլի, վաղվադակի կանգնեցաւ ի յոտին, գոչեաց անագին ձայնի առաջի
 դատարոնին և ամենայն մախարարաց և ասէ. «Ո՛չ դայ է իմ սպանողն, այլ զիս
 161^բ Բ (2) եղբայրք սպանեցին, որ են ի գեղջէն Հեմայ»^{23*}: Եւ անկեալ // առաջի սրբ-
 րոյն Դանիէլի ոտիցն, և ասէ մեծաձայն բարբառով. «Ով սուրբ հայր, ամենեքեան
 գիտեն, որ դու չես իմ սպանողն: Ահայ մեռեալք և կենդանիք վկայեն վասն իմ, որ
 զիս Բ (2) եղբայրք սպանեցին, և դու անպարտ ես իմ յարեանն»:

Զայս որ խաւսեցաւ մեռեալն, ահ մեծ անկաւ ի վերայ յիշխանացն և դատա-
 ւորացն: Սարսէին ամենեքեան անիւ և դողութեամբ վասն ըսքանչեղեացն սրբոյն
 Դանիէլի, և ամբոխն ամենայն զարհուրեալ, և փառս տային Աստուծոյ: Եւ դարձեալ
 հարցանէին մարդիք ընդ մեռեալն զաղտութար և ասէին, եթէ՛ «Դու զիս՞րդ տեսեր
 ի ժամանակ մահուան քո զերկինս, կամ ի դատաստանն և անջէջ հուրն դժոխոցն, և

⁷⁶ համթայ:

⁷⁷ Հաւամարար բառեր են ընկել:

⁷⁸ երկարներն:

⁷⁹ ոչ:

- ազգիի ազգի տանջանացն և անեղ ատենին և արքայութեան դըրախտին և Ադամայ և մարդկան հոգեղին:—Ո՛ր եմ յօթնամբն սրբոցն և ընտրելոցն, արդարոցն և մեղաւորացն: Եւ պատասխանեալ մեռելոցն⁸⁰ ասաց. «Եւ ոչ գիտեմ պատմել ձեզ եղբայրք, այլ գնացէ՛ք յեկեղեցին և յունկն արարէ՛ք աստուածային գրոցն և տեսէ՛ք զգիրս և զաւետարանն, զի // նոքայ պատմեցան ձեզ աստուածային գրոցն, արդարոցն և մեղաւորացն և դատաստանի աւուրն և այլ ամենայն բանիցն»: Եւ սուրբն Դանիէլ յորժամ ետես, որ քազում մարդիք կայր ի վերայ մեռելոյն, ձայնեաց առ կենդանի մեռեալն ասելով. «Ով մեռեալ, այսուհետեւ գնայ հանգի՛ր խաղաղութեամբ, զի կատարեցեր զհրամանս Աստուծոյ»: Եւ գնաց մեռեալն որպէս և ասաց սուրբն Դանիէլ, և հանգեաւ: Եւ ամենայն ժողովուրդքն տեսին զնշանն և զսքանչելիսն, զարմացան մեծաւ զարմանալեալք, և գոհութիւն և զփառս տային Աստուծոյ [վասն]՝⁸¹ սքանչելեացն սրբոյն Դանիէլի: Եւ յիշխանք քաղաքին մեծամեծք և դատաւորք, իբրև [տեսին]՝⁸² զեղեալ գիրս և սքանչելիս, ահ մեծ անկաւ ի վերայ իրեանց, և անկեալ առ ոտս սրբոյն Դանիէլի ամենեքեան, և ասէին. «Մեղաք, ով սուրբդ Աստուծոյ, անգիտութեամբ, գործեցաք զչարիս և ոչ գիտեաք, այլ թողութիւն արա՛յ մեզ, և մի՛ անտես առներ զմեզ, զի յանարեւնեցաք և յանցաւորք⁸³ գտաք առաջի քո»: Զայս ասելով համբուրէին զոտս սրբոյն ողբալով և աղաղակելով: Եւ յետ ողբ//ալոյն և աղաղակելոյն հիւանային և գոհութիւն և զփառս տային Աստուծոյ, որ այնպէսի մեծամեծ սքանչելիս առնէ ի ձեռն սիրելեաց իւրոց, ամէն:
- Եւ յետոյ, յիշխան քաղաքին ունէր դուստր մի դիւահար, և աղաչեաց զսուրբն Դանիէլ և ասաց. «Ով սուրբ և սիրելի Աստուծոյ, խնդրեմ և հայցեմ⁸⁴ ի քէն, զի բժշկեցես զդուստրն իմ»: Եւ սուրբն Դանիէլ հրամայեաց և հրաման յետ բերել զնայ: Եւ բերին զդուստրն առաջի նորա: Եւ սուրբն Դանիէլ եկաց յաղաթս և խաչակնքեաց ի վերայ դիւահարին և ասէ. «Անուամբն Աստուծոյ և զարութեամբ աստուածային և աշովն Յիսուսի Քրիստոսի, ով անիծեալ և չար դէ, ե՛լ ի դատերես»: Եւ նոյն ժամայն, յոր խաչակնքեաց սուրբն, դողաց դուստր և ել ի նշմանէ դնն: Եւ որ տեսին և յուան զսքանչելիս, հիացեալ փառս տային Աստուծոյ: Այլ և քաղաքացիքն ամենայն բերէին քազումս ի յախտածեալաց և պիսակոտաց, հիւանդաց և ցաւազարաց, և սուրբն Դանիէլ անուամբն Աստուծոյ դնէր զձեռս ի վերայ նոցայ և խաչակնքէր՝ առ ժամայն առողջանային ի նմանէ // և⁸⁵ փառս Յիսուսի Քրիստոսի տային:

Եւ յետ այսր ամենայնի կամեցաւ տէրն ելանել զնալ ի տեղիս իւրում: Եւ քաղաքացիքն ամենայն, յիշխանքն և դատաւորքն կամեցան սրբոյն զհետ երթալ և ճանապարհորդել զսուրբն Դանիէլ վասն զնալոյն: Եւ գնացին ընդ սրբոյն ի ճանապարհի Եւ (5) մղոնաւ հեռի ի քաղաքէն⁸⁶, և կրկին անգամ անկան յոտսն սրբոյն Դանիէլի և հայցէին թողութիւն անձանց իրեանց: Եւ յետ թողութեան⁸⁷ առնէին ի նմանէ արհնութիւն, և գոհութեամբ դառնային ի տունս իրեանց: Եւ ուր երթայր սուրբն Դանիէլ, ելանէին ընդդէմ սրբոյն և սիրով ընդունէին, և անկանէին առ ոտսն և առնէին արհնութիւն ի նմանէ, մինչև որ եհաս ի քարէ այրին իւրում: Եւ դարձեալ եկաց յաղաթս ըստ սովորութեան իւրում, որպէս և առնէր յամենայն ժամ ի տեղի իւր:

- Յիմացեալ պատանեակն իւր Ղազար վասն զալտեան հարն իւրոյ, և ելեալ առեալ պղընձէ կուծ մի լի ձիթով, և բերեալ ընդ իւր զամանան ձեթն, և եկեալ եհաս ի քար այրն՝ մօտ ընդ հարն սրբոյն Դանիէլի: Եւ ողջունեաց զհայրն, և ուրախացաւ և եհար զհարոյն // և զորպէսն իւր, և ապա աղաչեաց զհայրն իւր և խընդրեաց, ասելով. «Տէր, խաչակնքեա՛յ ի վերայ ձիթոյս այս, զի արհնեացի և լինիցի դեղ բժշկութեան ամենայն ցաւոց, որպէս զի ի քէն տարցնեմ զայս դեղս և շրջիցիմ

⁸⁰ մեռելոցն:

⁸¹ չիք:

⁸² չիք:

⁸³ անցաւոր:

⁸⁴ հայցեմք:

⁸⁵ ի:

⁸⁶ քաղաքին:

⁸⁷ թողութիւն:

ընդ որոշու տիեզերաց, և եղիցի ամենայն որպիսութեան վիրաց փարատումն, մա-
նաւանդ և ի քէն աւգնականութիւն: Յայնժամ հայրն խաչակնքեաց ի վերայ ձիոյն,
և առ ժամայն որդին Ղազար անեալ զձեթն արհմութեան ի հարկէն⁸⁸ սրբոյն Դա-
միէլէ, և սկսաւ գնալ ի յերկիրն Հոռմայ:

164 Եւ ի գնալն իւրում եհաւ ի ծովեզերն և էմուս ի նաւն: Եւ իսկոյն Բ (2) կն-
գանք ելին ի ծովէն և եկին առ նաւն և կամէին կլանել զմարդիք: Զի այս գազանքն
սովորեալ էին ի նաւն, և ամէն ար պատերազմէին նաւավարքն և մարդիք ընդ գա-
զանքն և ոչ կարէին սպանանել: Եւ սուրբն Ղազար էառ սակաւ մի իւղոյն ի մէջ
ձեռիցն և ցանեաց ի վերայ գազանացն, կարդալով զանունն Աստուծոյ, և առ ժա-
մայն սատակեցան գազանքն և կային⁸⁹ ի վերայ // երեսու ծովոյն թաւալմամբ: Եւ
ամենեքեան տեսին զսքանչելիսն, զոր եղեալ, և հիացեալ զարմացմամբ⁹⁰, և փառք
տային Աստուծոյ աննստ մարդասիրութեան, որ ի ձեռն սրբոյն Դամիէլի այսչափ
հրաշք և սքանչելիս կատարեաց և կատարեցին⁹¹:

Եւ յետ այսորիկ այն նաւն խոովեցաւ, որ Ղազար էր ի մէջ նորա և կամէ-
ալէկոծել: Գոչեաց նաւապետն ասելով. «Ով⁹² ի մէջի եղեալ սուրբոյ Ղազար, կա-
րո՞ղ է սուրբն Դամիէլ ազատել զայս նաւս ի կործանելոյ, տամ նմայ Զ (6) ոսկի,
զի խիստ խոովեալ է նաւն և կամի ընկղմել»: Եւ դադարեցուցին զնաւն վաւն խո-
վելոյն, զի ևս քան զկաւ սատակեցաւ նաւն ի խոովելոյն: Եւ ննջեցին⁹³ ամենեքեան
ի գիշերին այնմիկ ոչ թէ ի քնոյ, այլ ի քազում խոովութեանն նաւին, տխրեցան և
նեղացան և սակաւ ինչ միտեցին: Եւ ետես նաւապետն տեսիլ երազոյ, զի անայ
ըսպիտակասեցաւ և ծեր մարդ մի ի մանութիւն սրբոյն Դամիէլի եկն եկաց առ
164 Զ Դամիէլ և ասէ. «Ով նաւապետ, զարթո՞ր ի քնոյ և ուղղեալ գնան, զի գնացուք //
և ելցուք ի ցամաք»: Եւ նոյն ժամայն կանգնեցաւ և ուղղեցի⁹⁴ գնան, և ինքնին
գնաց նաւն ի ծովեզերն և ել ի ցամաք: Եւ ի մէջ երազոյ քնոյ զարթեալ նաւա-
վարն և ետես զնաւն ի ցամաք, որպէս և տեսեալ էր երազոյ, խաղաղեալ և կանգ-
նեալ: Եւ պատմեաց զերազն Ղազարոյ և այլոց: Եւ ասաց Ղազարն. «Նայ է իմ
հայրն, որ տեսեր ի յերազոյ»: Եւ ուրախացեալ և ցնծացեալ ամենեքեան ընդ նմայ
էին ի նաւն, արհմէին, գովէին և բարեբանէին Աստուծոն ամենայնի, որ այսպէս
հրաշագործութիւն արար ի ձեռն սրբոյն Դամիէլի:

Եւ յետ նորա եղեալ ի նաւ սուրբն Ղազար, և շրջեցաւ Բ (2) ամ ընդ ամե-
նայն երկիր և քազում սքանչելիս և հրաշ կատարէր աղաթիւք և խնդրուածովք
սրբոյն Դամիէլի: Եւ այնպէս շրջեցաւ մինչև որ էջ ի մեծն Հոռմ քաղաք: Եւ այլ
տեղիս և քնակութիւնս շրջեցաւ, և կատարեաց մեծամեծ նշանս և սքանչելիսգործու-
թիւնս, և⁹⁵ փառս տային Աստուծոյ: Եւ յետ Բ (2) ամաց լինելոյն դարձեալ եկաց
ի վաւն իւր, և զինչ որ ժողովեալ էր և քերեալ ի հետ իւրն, այն ամենայն ետուր ի
165 // շինումն եկեղեցոյ: Շինեաց եկեղեցի և բարձրացոյց Կաթողիկէ: Եւ յայնմ գի-
շերին չար և անթիւնակ ղեքն եկին և փուցին զեկեղեցին: Եւ իբրև լուսացաւ, եկեալ
սուրբն Ղազար տեսանել զեկեղեցին, և ետես զի փուցեալ էին ղեքն չար: Եւ եղեալ
զնայ առ հայրն իւր՝ սուրբն Դամիէլ, և տեսեալ զհայրն իւր, աղիողորմ արտասու-
աւք⁹⁶ ելաց դառնապէս: Եւ իբրև ետես հայրն, որ այնպէս յայր որդին, զարեցաւ
աղիս հօրն և մաղկատէր և կսկծայր ի վերայ որդոյն ասելով. «Զի՞ է որդեակ իմ,
զի՞ է լաւ»: Ասէ ցնայ որդին. «Հայր, հայր, յայսմ գիշերի ղեքն չար փուցին զե-
կեղեցին իմ, արդ աղաչեմ և խնդրիմ ի քէն, զի պատուիրելով պատուիրեցես և
աստեղեցես նոցայ, զի շինեցես և հազաճեալ եղիցին»: Եւ նոյն ժամայն կանգնե-
ցաւ յաղաթս սուրբն Դամիէլ և աստեղաց դիւցն և ասէ. «Փուցեալ էր զեկեղե-
ցին, նոյն գունակ և նոյն կերպիս այնպէս շինեցէ՛ք և հազաճեցարո՛ք յերկրես յայս-

⁸⁸ հարկն:

⁸⁹ գային:

⁹⁰ զարմացմամբ:

⁹¹ կատարեցին:

⁹² և:

⁹³ ննջեցին:

⁹⁴ Ըստ երևոյթիւն, այստեղ քնագիրն աղաւաղուած է. քսկերի առաջին դէմքից պէտք է
ենթադրել, որ նաւապետը պատմում է իր երազը:

⁹⁵ ի:

⁹⁶ արտաստուաւք:

մանէ: Եւ լուեալ⁹⁷ դիւացն որպէս և պատուիրեաց սուրբն Դանիէլ, մմանապէս շինեցին // զեկեղեցիսն, և ոչ դարձուցին զհրամանս սրբոյն Դանիէլի, ալ և կորեան և հալածեցան յերկրէն յայնմանէ, որպէս և ասաց սուրբըն:

Եւ յետ այսոր⁹⁸ սուրբն Լազար շինեաց ասանդատուն մի և մեծացոց վասն հօր իւրոյ՝ փոխանակ սրբոյն Դանիէլի: Եւ յորժամ շինեաց սուրբն Լազար և ասարտեաց զասանդատունն, ազդմամբ սուրբ հոգոյն վասն⁹⁹ մահուան սրբոյն Դանիէլի՝ ի ձեռն հրեշտակին Աստուծոյ ի տեսեան երազոյ երևեցաւ սրբոյն Դանիէլի և ասէ. «Ով երանեալդ և երանելիդ սուրբ ճգնաւորդ Դանիէլ, զի այսչափ աշխատանացդ և չարչարանացդ, տքնավիշտք և անհանգիստ լինելոյդ, այսուհետեւ եկ և հանգի՛ր՝ յանգստում ուրախութեան¹⁰⁰ և անտրտում ցնծութեանդ¹⁰¹, զոր պատրաստեալ է քեզ Աստուածութիւն և պսակ ոսկի ակամբ լուսեղէն և անդառամ, զարդարեալ ամենայն գոյիք յերկինս: Եւ փոխանակ ի տեղի քո եղիցի Լազար որդին քո և կացցէ¹⁰² ըսպասաւոր ի դուռն սուրբ եկեղեցոյս: Զի և յետ երից ատուրց փոխիցես յաշխարհէս և // մեռանիս»: Եւ մինչ ի յերազոյ քնոյն կայր սուրբ Դանիէլ, զարդեալ յանկարծակի ի տեսեմէն, զարհուրեցաւ և զարմացաւ ի տեսեան իւրում և իմացաւ, որ ճշմարիտ էր տեսիլն: Եւ էրաց զդուռն խցին և ձայնէր զաշակերտքն իւր և ասէր. «Ով որդեակք, ահա ես երազ տեսի, զի¹⁰³ յետ Գ (3) ատուրց մեռանիմ և փոխիմ¹⁰⁴ աշխարհէս: Եւ դուք որդեակք իմ, բարով և խաղաղութեամբ կացէ՛ք միաբան եղբայրքս հանդերձ, և Տէր եղիցի ընդ ձեզ: Պարկեշտ և բարի վարուք կացէ՛ք, սըրբութեամբ և կոյտութեամբ, պահաւք և աղաթիւք, առաքինութեամբ և արդարութեամբ, հեզութեամբ և խոնարհութեամբ, ամբժութեամբ և անարատութեամբ և որպիսութեան¹⁰⁵: Եւ Տէրն մեր Աստուածն ամենազնի որպէս զիս պահեաց և ազատեաց ամենայն չարէ և յորոգայթէ մինչև ցօրս այս ծերութեան, որ է վերջին, առանց խառնակութեան աղազաւ և իւրք մոյն և ինքն ողորմած և մարդասէրն Աստուած պահեցէ և կեցուցէ զձեզ խոր խաղաղութեամբ մինչև ի խորին ծերութիւնս: Եւ այսպէս ի բանիւք խրատ տայր աշակերտացն, // և պատուիրեաց և կտակ արար մոցայ:

Իբրև որ լսեցին ամենեքեան աշակերտացն և ալոցն, տրտմեցան և ի հոգ մըտին և յոյժ լային և արտասուէին ասելով. «Ո՛րպէս լինիմք առանց սուրբ հաւրն մերոյ»: Եւ ալ բազումս երգս և բանս ասէին, և ելեալ երթային¹⁰⁶ առ սուրբն և անկանէին առ ոտսն սրբոյն Դանիէլի, և առնէին զարհմութիւն ի մմանէ գեղականքն և քաղաքացիքն: Եւ յետ Գ (3) ատուրն կատարեցաւ սուրբն Դանիէլ, կանգնեցաւ յաղաթս ի խորոց սրտէ առ Տէր և ասէ. «Տէր Աստուած իմ Յիսուս Քրիստոս, կատարեալ՝ զաղաթս և զաղաչանս և զխնդրուածս ծառայիս քո, և տո՛ր աշխարհիս զխաղաղութիւն, և բարձ գցասումն և զպատուհանս ի յարարածոց: Մանաւանդ շնորհեալ բժշկութիւն հիւանդութեան¹⁰⁷, ախտածեռեաց և պիսակոտաց՝ ցաւոց փարատումն և բժշկութիւն, կաղաց՝ ոտնազնացութիւն, կուրաց՝ լուսաւորութիւն, դիւաց՝ հալածումն, գերելոց՝ ազատութիւնս, բանտարգելոց՝ փրկութիւն, կապելոց՝ արձակումն: Եւ որ յիշեն զան/ում իմ և սղաչեն զքեզ, դու Տէր, ողորմեալ մոցայ և կատարեալ՝ զխնդրուածս իւրեանց, և շնորհեալ բժշկութիւն ամենայն ցաւոց հոգևորական և մարմնաւորական»: Եւ յետ կատարման աղաթիցն, մեկնեաց¹⁰⁸ զբազուկսն իւր և տարածեաց զձեռնս և յաւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած երանեալն և երանելին սուրբն Դանիէլ յունիս ամսոյ Բ (2) արն կիրակի, և ի թուականիս յասորոց 2Մ (750)^{24*}, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Եւ ժողովեցան ժողովորդք բազում և առաքեցին ի յԱմիթ մարդիք, զի բերել

⁹⁷ լուաւ:

⁹⁸ այրըս:

⁹⁹ վասն վասն:

¹⁰⁰ ուրախութիւն:

¹⁰¹ ցնծութիւնդ:

¹⁰² կաց:

¹⁰³ զի:

¹⁰⁴ փոխեմ:

¹⁰⁵ Բառն ըստ երևոյթին աղաւաղուած է:

¹⁰⁶ երթայ:

¹⁰⁷ հիւանդութիւն:

¹⁰⁸ մեկնեայ:

գեպիսկոպոսըն գտորք Մարուզէ, որ վարժապետն էր սրբոյն Դանիէլի: Եւ ել սուրբն Մարուզէ, միաբան ուխտն ընդ նմայ, և բազումք ի հաւատացեալոց, և եկին անդ: Եւ Գ. (8) ար գտիւ և զգիշեր կատարեցին զթաղումն, և եղին զմարմինն ի մէջ մարմար քարեայ կոտունն¹⁰⁹: Եւ սուրբն Մարուզէ հալեցաւ գաղտ ի մարմինն սրբոյն Դանիէլի, որ կայր մէջքն երկաթէ գոտի մի, և քնեղն ընդ նմայ զարկեալ: Չի այս երկաթն յայնմ ժամանակի ևր եղեալ յանձն, որ նտեալ էր ինքն ի քայր այրն և ապաշխարէր, զի այնմ ժամանակէ մինչև ցայս ար Խ (40) ամ է: // Եւ եղեալ էր մարմինն ի վերայ երկաթոյն, և ծածկեալ¹⁰⁹ էր զերկաթն, և քնեղն ծակեալ¹¹⁰ էր զմարմինն և հասեալ ի յոսկերսն, և արիւնքն լուանայր զմարմինն և ներկէր: Եւ աղնայէս չարշարանաւք կրեալ էր ի յանձն իւր մինչև ցայսար ժամանակի: Եւ յետոյ առեալ զնայ որդին Ղազար, և պահեաց ի պահեստի: Եւ սուրբն Մարուզէ կատարեաց զտոն սրբոյն Դանիէլի և յուխտ եղ, որ է՝ ամէնն տարի այսարս զան երկրորդապետութիւն ի գերեզման սրբոյն Դանիէլի, որ այսար փոխեցաւ առ Աստուած՝ ունիսի ամսոյ ի Բ (2), որ ասորոց բառի իար^{16*} կոչի, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և սքանչելեացն, որ այսչափ համբերութիւն, զարութիւն և կարողութիւն տայ ծառայից իւրոց, ի փառս ամենասուրբ երրորդութեան իւր, որ է արմենալ յափտեանս, ամէն:

Այլ և այս գիտելի է, զի այս սրբոյն Դանիէլի պատմութիւնս կայր յառաջի քրիստոնէից մէջն, և յետոյ խանգարեցաւ և ասորոց մնացեալ էր այնպէս: Եւ ես մեղուցեալս, անարժան գոյով Սարգիս յեալ/իսկոպոս, զի յառաջ արեղական աստիճանաւ էի և այժմ կոչեցայ եպիսկոպոս, որ և ասի պատճառս, և զի եմ այժմ սպասաւոր և տեղապահ և հոգևոր մշակ սրբոյն Դանիէլի, և ի վաղ ժամանակաւ լուեալ էի զպատմութիւն սորայ, և ոչ կարէի թարգմանել ի մեր բառս, մանաւանդ զի ոչ էի այնժամ տեղապահ և սպասաւոր, այլ սպասաւորէի քարծրահայեաց սուրբ Աստուածածինն: Եղին սպասաւոր¹¹¹ և տեղապահ սրբոյն Դանիէլի՝ հաւանութեամբ տօլվաթաւորացն և մանաւանդ աղաջնորդին՝ հոգևոր եղբայրն իմ տէր Յովհաննէս¹¹² աստուածաբան վարդապետին: Այսուհետև ցանկացայ թարգմանութեան բանիս, և բազում և յորձանակի¹¹³ աշխատեցաք, երկս¹¹⁴ և ջանքս դնելով, և հազիւ կատարեցաք թարգմանել և ի յայտ ածել: Եւ յորժամ եղև ատարտումն բանիս, ի թրականիս հայոց ԹԸ (1100)¹¹⁵ ամի, և սոյն ամի ազդեցութեամբ սուրբ հոգոյն եկն աստ հոգևոր տեսուն Փիլիպոս կաթողիկոսն տակս յերուսաղէմ զնալու¹¹⁶: Եւ իմացեալ տեսեալ զպատմութիւնս այս և յոյժ ուրախացաւ, // և զիս անարժանս պատուեաց և մեծարեաց վասն լուեալ համբաւոցն սրբոյն Դանիէլի, և ձեռնադրեաց զիս եպիսկոպոս, որ յօր էր ամսոյ յօգոստոսի ԻԵ (25), ամէն: Եւ դարձեալ և ես Աստուծոյ զայս խնդրէմք, որ նոյն ինքն Աստուած՝ ողորմածն և մարդասերն, և իւր սրբոյն Դանիէլի բարեխաւսութեամբն պարգևեցէ աշխարհիս շխաղաղութիւն, մանաւանդ ի մեր քաղաքիս յԱմթայ¹¹⁵ և իւր շրջակայ զատուացն և գիւղորիցն, եկեղեցեաց, քահանայից և ժողովրդոց և առ հառարակ ամենեւոր: Չի պայծառութիւն և ամենայն ինչ սրբոյն Դանիէլի ի ձեզանէ, և դուք¹¹⁶ էր մանկունք իւր և տէր և տիրակալն: Չի նախնիքն ձեր և հարքն որպէս պահեալ և նախախնամեալ եմ, նրմանապէս և դուք այլ ապաւս առնիցիք, զի պահեցէ ամենայն չարէ զձեզ՝ երեւելաց և աներևութից, մինչև ի խորին ծերութիւն, և յետ աստեացս կանկելոյ զերկնից արքայութիւնն պարգևեցէ, ամէն¹¹⁷:

¹⁰⁹ ծագեալ:

¹¹⁰ ծածկեալ:

¹¹¹ սպասաւոր:

¹¹² յովհաննէս:

¹¹³ յորձակի:

¹¹⁴ երգս:

¹¹⁵ համթայ:

¹¹⁶ դուք:

¹¹⁷ Բնագրին անմիջաբար կցուած է գրչի հետևեալ յիշատակարանը. «Ով բարեւերք և ընթերցողք և լսողք սուրբ գրոց պատմութեանս, երեսս անկեալ // աղաչեմ զձեզ, յիշեցէր Ա. (1) հայր մեղաւով մի անարժան գրչոյս Սերգիս դպիրն և զձեռնորն նորա՝ Տօնաւակն և Զրմրոյթն, և որք ողորմիսն ամէր ամէն, Քրիստոս Աստուած զձեր սնորհն չիշէ ի միս անգամ զալստեանն, յամէն» (Էջ 168բ—169ա):

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

^{1*} Հմմտ. Սաղմ. ԼԳ, 2:

^{2*} Ինչպես հայտնի է, Ամիդը (Դիարբեքիր) հայերի կողմից Տիգրանակերտին է նույնացվել ուշ միջնադարում: Պատմական Տիգրանակերտը եղել է Աղձնիքի նիսիկերոս գավառում. տե՛ս «Հայ ժողովրդի պատմություն», ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, հատ. 1, Երևան, 1971, էջ 578:

^{3*} Անշֆրին (հավանաբար՝ 'Ayn-Špyryn), գյուղ, որը գտնվել է, ըստ երևույթին, Ամիդի շրջակայքում:

^{4*} Մարուգե (Մար-Ավգին). ասորական Արևելքում ծավալված անապատական շարժման նշանավոր աներկայացուցիչներից մեկը (վարքը տե՛ս «Վարք և վկայաբանությունը սղորք», հատ. Բ, Վենետիկ, 1874, էջ 83—107): Ըստ ավանդության՝ Մարուգեն Դ. դ. սկզբում իր քաղմաթիվ աշակերտների հետ Եգիպտոսից տեղափոխվել է հյուսիսային Միջագետք և այստեղ տարածել միայնակեցությունը: Ինչպես տեսնում ենք, Մարուգեի և Դանիելի գործունեության համատեղելիությունն անհնարին է ժամանակագրական տեսակետից: Թյուրիմացության հեղինակն անշուշտ հայ թարգմանիչն է. ասորական քնագրում Մարուգեի փոխարեն գործում է -մն Մարի (Mārī) ճգնակյաց. հմմտ. F. Nau, Hag'ographie..., p. 60.

^{5*} Բարսումա Սամոստացի (Մեղիտինեցի). ասորի միացնակյաց (մահ. 458 թ.), որը կարևոր դեր է խաղացել անապատական շարժման մեջ: Նրա մասին մանրամասն տե՛ս A. Vööbus, History of Asceticism in the Syrian Orient, t. II, „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium“ 197, Subs. 17, Louvain, 1960, p. 196—208 նաև Հ. Անադյան, Հայկական մատենագիտություն, հատ. 2, Երևան, 1976, էջ 1437—1441:

^{6*} Հմմտ. Դուկ. ԺԴ, 12—18:

^{7*} Հմմտ. Սաղմ. ԾԽԴ, 19:

^{8*} Հմմտ. Դուկ. ԺԴ, 27:

^{9*} Տակոշ. Galaš լեռան աղավաղված անվանումն է. թարգմանիչը հավանաբար նրան է միացրել պատկանելությունն ցույց տվող d դերանունը, և d-Galaš կապակցությունը կարգացել որպես մեկ բառ: Այսպիսի թյուրիմացություններ հաճախ են պատահում ասորերենից կատարվող թարգմանություններում: Գալաշ լեռան տեղադրության մասին տե՛ս A. Vööbus History of Asceticism, II, p. 229.

^{10*} Երեք մանկունք՝ Սեդրաք, Միսաք և Աբեդնագով. հմմտ. Դանիել Գ:

^{11*} Հմմտ. Սաղմ. ԼԳ, 22:

^{12*} Հեսմայ (Hesmi) լեռ Խառան քաղաքի մոտակայքում. հմմտ. „Chronique de Michel le Syrien“, éd. J.-B. Chabot, t. I, Paris, 1899 (réimp. 1963), p. 34*.

^{13*} Հառատուն մանկունք ի Սեբաստիայ, հաճախակիված 320 թ. Լիկնիոս կապեր օրոք:

^{14*} Ըստ ավանդության՝ Ռեհիսայում (Ուռհա) Արգար Ուքամա թագավորի օրերից պահվել է Բրիստոսի անձեռակերտ պատկերը՝ դրոշմված դաստառակին:

^{15*} Հարավային քաղաք անելով հեղինակն ի նկատի ունի, ըստ երևույթին, Խառանը, որը միջնադարյան Ասորիքում հայտնի էր որպես հեթանոսության կենտրոն:

^{16*} Աշում լեռ (Ašm գտնվում է Մարդինից արևմուտք. հմմտ. A. Vööbus, History of Asceticism, II, p. 229.

^{17*} Հմմտ. Մատթ. Ժ, 1, Դուկ. Թ, 1:

^{18*} Հմմտ. Մատթ. է, 17, Դուկ. Զ, 44:

^{19*} Մուդար այրն. ըստ երևույթին նախապես եղել է մադարայն/մուդարայն (արաբերեն՝ քարայր), որը գրչի ստուգաբանությամբ կապվել է հայերեն այր բառի հետ և փաստորեն նույնիմաստ բառերի կրկնությունն առաջ բերել:

^{20*} Հմմտ. Մատթ. Ժ, 36:

^{21*} Հմմտ. Սիրաք Գ, 11:

^{22*} Մար=ասոր. mar (տեր):

^{23*} Հեսմայ, գյուղ Ամիդի կամ Մարդինի շրջակայքում. կապ չունի Հեսմայ լեռան հետ, հմմտ. ծանոթ. 12*:

^{24*} Ասորոց (Սելևկյան) 750 թվականը=մ.թ. 489 թ.

^{25*} Կոտուն—ավագան, տաշտ, այստեղ՝ գերեզման կամ դագաղ: Բառի հայերեն բուն ձևն է գուն (հմմտ. ասոր. ցոռն հուն. γούνα) տե՛ս Հ. Անադյան, Հայերեն արմատական բառարան, հատ. Ա, Երևան, 1971, էջ 597:

^{26*} Խար, ասորական տարվա 8-րդ ամիսը, համապատասխանում է մայիսին:

^{27*} Հայոց 1100 թվականը=մ.թ. 1651 թ.:

28* Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի, կաթողիկոս ամենայն Հայոց: Ըստ Մ. Օրմանյանի՝ Փիլիպպոս կաթողիկոսն իսկապես 1651 թվականին ցամաքային ճանապարհով ուղևորվել է Երուսաղեմ. տե՛ս Մաղաքիա արքեպս. Օրմանյան, Ազգապատում, էջ 2435—2456: Ըստ երևույթին Սարգիսը Ամիդում պաշտոնավարել է ոչ ավելի քան մինչև 1659 թվականը, որովհետև այդ տարվա մեջ գրված մի հիշատակարանում որպես քաղաքի առաջնորդ հիշատակված է այլ անձնավորություն. «Այլ և աւարտեցաւ սա ի թուականութեանս հայոց ունը. ամին ի մայրաքաղաքս տիգրանակերտ, որ այժմ յամիթ որջորջի, ի դուռն սուրբ սարգսի և որդւոյ նորա մարտիրոսի... յառաջնորդութեան մայրաքաղաքիս տր. ունորիոս դիտապետին և աստուածաբան վարդապետին» (Մաշտոցի անվ. Մատենադարան, ձեռ. 10607, էջ 133ա):

